

42316

42316

File 3

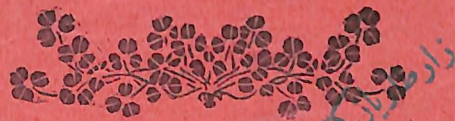
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՐԱՆ

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿԸ ՊԱՐԱՌՆԱԿԷ

Ազգային, Յեղափոխական, Սիրային և Հասարակի երգեր

ՀԲՍՏԱՐԱԿԻՑԲ

Վ. ԵՒ Պ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ ԵՂԵԱՐԲ

Տպագր. Զ. Ն. ՊԵՐՊԵՐՆԱՆ

1908

ՀԱՅԲ
ԵՄՆ ԵՂԵԱՐԲ
ՀԻՊՈԹԵԿԱՆ

821.99

C-37

58

ՀԵԴԱՐՁԱԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՐԱՆ

1004/848

42316 8/3

زاد طاریان کتبخانه سی
استانبول

چماقچیلر یوقوشی نومرو ۲۴-۲۶

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԿՐԱՐԱՆ
Կ. ՍՏԵՄ. Կ. ԿՈՒՆԱԿՆԵՐԻ Կ. ԶԱՆԳԱԿՅԱՆ
LIBRAIRES-ÉDITEURS
V. & B. ZANTAKIAN FRÈRES
STAMBOUL TCHAKMAKDJULAR N. 24-26

2336

ԱՅԲՈՒԲԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆԿ Ա. ՀԱՏՈՐԻ

Ազատն Աստուած այն օրից	3
Ազատութեան սիրոյն համար	40
Ազատութիւն եկուր հոս	63
Ազնիւ ընկեր մեռանում եմ	57
Ակոռի մեծ կարասին	5
Ահա աղանին նոյեան տապանին	14
Ահա բաժակ ուրախութեան	5
Ահա ելաւ լուսին արծաթ	90
Ահա կ'երթամ սիրելի մայր	66
Ահա հրեշտակ ոսկեփետուր	7
Անի քաղաք նստեր կ'ուլայ	9
Անուշ քունիկն աչերն առեր	61
Աշխոյժ նաւաստին	92
Առ ընկալ ի գիրկդ, մայր	10
Աս ինչ կորուստ, ինչ մեծ ցաւ	23
Արկածք Հայոց ժամանակին	13
Արիք Հայկազունք	1
Բամբ որոտան	18
Բարի եկար Հայր պատուական	89
Բարով եկար դու սիրուն	64
Բոյր մը ցնցող կը ծաւալի	84
Դաշնակցական խումբ գնանք	59
Դու զո՞վ խնդրես մայր իմ	47
Դու խելօք հաշուով	58
Եկել է գարուն, սոխակը սիրուն	38
Երազներուս տենչ ոլորտն	74
Երբոր բացուին գոնիքն յուսոյ	53
Երբ օգը անձրեւի է	90
Թէ թեւ ունէի	71
Ի բիւր ձայնից բնութեան չքեղ	28

Իմ հայրենեաց հոգիս վարդան	41
Իմ հայրենիք զիս կը կանչէ	23
Իմ սիրելի զաւակունքս	21
Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ	30
Կրօնակ ուստի կուգաս	72
Կռուեցէք տղերք	63
Հայ ապրինք եղբարք	42
Հայ եղբայրներ թիկունքի գանք	60
Հայոց աշխարհում ծագեց	85
Հեռաւոր երկիր նըստած	52
Հերիք որդեակք այսքան տարուան	49
Հիմք էլ լռենք, եղբարք	50
Հիմք էլ խօսենք	53
Ձայն մը հնչեց էրզրումի	28
Ձայն տուր ու ծովակ	75
Մայր Արաքսի ափերով	31
Մեր հայրենիք թշուառ անտէր	35
Մեր սիրուն հայրենեաց	75
Մնացեալ բարեալ	76
Յազատ ի վեր ի Մասիս	77
Նպատակիս հասնիմ միայն	71
Ոհ ինչ անուշ և ինչպէս	54
Ով հայր մեր, հայր	94
Ով մեծաքանչ դու լեզու	80
Ո սգաւորեալ յեցեալ	11
Պզտի տըղայ չեմ օրօրեր	81
Ռուսական պետութիւն հայեր	82
Սասուն գաւառ հին	86
Սասուն երաւ ապստամբեց	44
Վարդեր ու վարդեր	81
Վերջին վարդ	94
Տէր կեցո զհայո	88
Տաւորիկի զաւակ եմ քաջ	16
Քուն եղիր պալաս	83

ԸՆԴԱՐՁԱԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՐԱՆ

Ե Ր Գ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

1861 ՄԱՅԻՍ 21

8/3

ԱՐԻՔ Հայկազունք, յառաջ ընթանանք,
Սահմանագրութեան նոր բարեւ մ'ալ տանք.
Ո՛ր Ազգն երբ զանի փրկարար կոչեց,
Նո՛ր հոգի: Նո՛ր կեանք Անոր պարգեւեց:
Եկայք բարեկամք, առ բարձրեալն Աստուած՝
Ուղղենք մեր մաղթանք սուրբ սրտէ բղխած.
Կեցցէ, կեցցէ, կեցցէ միշտ
Ազգն ու Սահմանագրութիւն:

Զրկանք, բռնութիւն վատթար վարչութեան,
Բերին մահն ի դուռն Հայոց ազգութեան.

Սահմանադրութիւնն եկաւ զայն վանեց,
Եւ կենաց ուղին մեր անջին հարթեց:

Յառաջդիմութեան բացաւ ասպարէզ,
Ուր ամեն վայրկեան գոչել պարտ է մեզ.

Կեցցէ, կեցցէ, կեցցէ միշտ

Ազգն ու Սահմանադրութիւն:

Ձեռք ամենայն կարծիք անձնական.

Խեղդեց ամենայն ձայն անհատական.

Հըրաւէր կարգաց Աստուծոյ ձայնին,

Առաջնորդ լինել գործոց ազգային:

Այն որ Աստուծոյ ձայն տուաւ մեզի,

Մենէ թող առնու ձայնով մ'այնպիսի.

Կեցցէ, կեցցէ, կեցցէ միշտ

Ազգն ու Սահմանադրութիւն:

Հայերս անարգուած գրկեց բարձրացուց,

Մարդկային կոչման մեզ արժանացուց.

Շընորհեց մեզի զոր ազատն Աստուած,

Մարդկութեան երկրորդ նշանն է դրած:

Որուն շնորհիւ յարգ ստացանք մենք,

Անոր յարգ տալով ապրինք ու երգենք.

Կեցցէ, կեցցէ, կեցցէ միշտ

Ազգն ու Սահմանադրութիւն:

Դու ալ Հայաստան, սիրուն հայրենիք,

Ալ այսուհետեւ մի սըգար լռիկ.

Զի ա'լ քու որդիք նոր ոգւով բերկրեալ,

Զքեզ հարս կ'ուզեն տեսնել զարդարեալ:

Ալ մի' լար մայրիկ, լացդ ի պար փոխէ,
Եւ ձայնիւ քաղցրիկ որդւոցդ հետ երգէ.

Կեցցէ, կեցցէ, կեցցէ միշտ

Ազգն ու Սահմանադրութիւն:

Հայեր, միանանք մեր մօրն հետ օրհնենք

Ձանոնք որ մեզի տուին սուրբ օրէնք.

Սահմանադրութեան բարեաց փոխանակ,

Թո'ղ վարեն ուրախ կեանք մի փառունակ:

Թո'ղ և մեր որդիք հետ անոնց անուան,

Բիւրաւոր տարիք օրհնեն ու կարգան.

Կեցցէ, կեցցէ, կեցցէ միշտ

Ազգն ու Սահմանադրութիւն:

Յ. Գ. ՍԸՎԱՃԵԱՆ

Ե Ր Գ Ա Ձ Ա Տ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ազատն Աստուած այն օրից,

Երբ հաճեցաւ շունչ փչել

Իմ հողանիւթ շինուածքին,

Կենդանութիւն պարգեւել.

Ես անբարբառ մի մանուկ,

Երկու ձեռքս պարզեցի.

Եւ իմ անգոր թեւերով,

Ազատութիւն գրկեցի:

Մինչ գիշերը անհանգիստ,

Օրօրոցում կապկապած.

Հալիս էի անդադար,

Մօրս քունը խանգարած.

Խնդրում էի նրանից,
Բազուկներըս արձակել.
Ես այն օրից ուխտեցի,
Ազատութիւնը սիրել:

Թոթով լեզուիս մինչ կապերն,
Արձակուեցան բացուեցան.
Մինչ ծնողքըս իմ ձայնից
Խնդացին ու բերկրեցան:

Նախկին խօսքն որ ասացի,
Ձեր հայր կամ մայր, կամ այլ ինչ.
Ազատութիւն դուրս թռաւ,
Իմ մանկական բերանից:

«Ազատութեան, ինձ կրկնեց,
Ճակատագիրը վերեւից.
Ազատութեան դու զինուոր
Կամի՞ս գրուիլ այս օրից:

«Ո՛հ, փշոտ է ճանապարհդ,
Քեզ շատ փորձանք կ'սպասէ.
Ազատութիւն սիրողին,
Այս աշխարհս խիստ նեղ է»:

—Ազատութիւն,— գոչեցի,—
Թող որոտայ իմ գլխին.
Փայլակ, կայծակ, հուր, երկաթ,
Թող դաւ դընէ թշնամին:

Ես մինչ ի մահ, կախաղան,
Մինչեւ անարգ մահու սիւն,
Պիտի գոռամ պիտ' կրկնեմ,
Սնդադար ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ:

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆՅ

Ե Ր Գ Բ Ա Գ Ո Ս Ի

Ակողի մեծ կարասին բոլորտիքն են բազմեր,
Աւագ իշխանք, ծեր պարոնայք ժողով են հոն կազմեր:
Այո՛ այո՛ ժողովք են հոն կազմեր:

Սաստիկ է վէճն մեծ է խնդիրն զոր հոն տեղ կը խորհին
Թէ ի՞նչ կերպով դարման լինէր հիւանդ մեր աշխարհին,
Այո՛ այո՛ հիւանդ մեր աշխարհին:

Մէկն այս կ'ըսէ մէկն այն կ'ըսէ կը ծագի լոյսն առտուն
Ինձ լսեցէք, տեսրք, կը գոչէ աւանին պետն արթուն,
Այո՛ այո՛ աւանին պետն արթուն:

Թող թագն առնու կ'ըսէ Բագոս և փառօք ապրի շատ,
Իսկ ցնծութիւնն ըլլայ զշխոյ և գահն ալ յԱրտաշատ,
Այո՛ այո՛ և գահն ալ յԱրտաշատ:

Այսպէս մեզի նոր ցնծութեան արեւներ կը ծագին,
Առողջ կ'ըլլայ մեր ժամանակ և նոր մեր աշխարհին,
Այո՛ այո՛ և նոր մեր աշխարհին:

Ե Ր Գ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ահա բաժակ ուրախութեան,
Ի սէր յաւերժ միութեան,
Ձի՛ վայելու՛՛ որդիք Հայկեան,
Մէկտեղ հրճուին և ցնծան:

Կեցցէ՛ սէր և միութիւն
Կրեմք մի սիրտ մի արիւն:

Վերցուր աչքըդ յերկնից կամար,
Փայլի հեռուն աստղ մի պայծառ,
Եւ դու, ո՛ր Հայ, զարթիր սիրտ առ,
Հայոց բաղդըն ա՛լ է խաւար:

Կեցցէ՛ սէր և միութիւն
Կրեմք մի սիրտ մի արիւն:

Բա՛ւ է այսչափ բաժանում,
Ըլլամք ուրախ և խնդում.
Նախանձ, վրէժ ձեզ թողում,
Անդունդք և վիհք անհատնում:

Կեցցէ՛ սէր և միութիւն
Կրեմք մի սիրտ մի արիւն:

Փորձ մը ըրինք բաժանման,
Փորձ մ'ալ ընենք միութեան.
Լեցուի փափաքդ Հայաստան,
Տես սրդիք քո միանան:

Կեցցէ՛ սէր և միութիւն
Կրեմք մի սիրտ մի արիւն:

Ինչ և ընեմք ինչ կերպ առնեմք,
Ո՞չը գիտաց թէ մեք Հայ եմք.
Ո՞վ չը գիտեր թէ եղբայր եմք,
Արիք ծիծաղ դիմօք երգեմք,

Կեցցէ՛ սէր և միութիւն
Կրեմք մի սիրտ մի արիւն:

Ո՞ր բռնաւոր ո՛ր օրէնքներ
Կը պատուիրեն թէ մի՛ սիրեր

Ազգիդ օգուտն ու բարիքներ,
Սիրոյ գահն է յերկինս ՚ի վեր:

Կեցցէ՛ սէր և միութիւն
Կրեմք մի սիրտ մի արիւն:

Ս. Պ. Պ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ի ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՅ

Ահա հրեշտակ ոսկեփետուր թռուցեալ բար-
ձուստ երկնանձեմ,
Հայոց բաղդին հեծեալ ՚ի կառս բարձր գոչէ
զուարթադէմ.

Հզօր պատգամ
Ի վերուստ գամ.
Միութիւն, Հայք,
Եւ նոր ձեզ կեանք:

Տրոփեն ուժգին և լանջք և սիրտք,
Խաղայ արիւն ՚ի թինթ ՚ի թինթ,
Մեղը կաթէ սուրբ սէրն ՚ի խինդ,
Յառաքինոյն ՚ի Հայու սիրտ:

Սիրաբորբօք համբոյր բղխեն,
Արտասուաթոր աչկունք ցօղեն:

Արիք Հայկազունք,
Ի սէր փութասցուք.
Եռանդուն մատիօ,
Ի համբոյր հեղիկ:
Տուք համբոյր մի եւս,

Բացէք զձեր թեւս .
Տուք համբոյր մի եւս ,
Սիրոյ է պարգեւս :

Կեցցեն յաւերժ վեհ Հայկազունք ,
Անմահութեան սիրուն սերունդք .
Կեցցէ յաւերժ Հայկայ ոգին ,
Մեզ են վկայ երկիր երկին :

Անկաւ պարխապ ժանտ նախանձուն՝ ոչ 'ի
շանթից ահարկու ,
Այլ յակնարկի և եթ սիրոյ վերաստացեալ
կենսատու :

Երկին երկիր ,
Կան 'ի յակճիւ .
Ընդ Հայ ազգիս
Բիւր հրաշալիս :

Բացցին անդունդք սեաւ անյատակ՝
Ծածկել զբաղդին հին յիշատակ .
Տիեզերաց բացցին մատեանք՝
Անդէն դրոշմել զՀայոց պարծանք :

Կեցցէ Հայոց սէր պանծալի .
Բերող փառաց նախանձելի :

Արիք Հայկազունք ,
Ի սէր փութացուք , ևն . ևն . :

Գ. ԱՊՏՈՒԼԼԱՋ

Ո Ղ Բ Ս Լ Ի Բ Ս Ն Բ

Ա Ն Ի Ք Ա Ղ Ա Ք Ի Ն Ն Ա Յ Ո Յ

ԱՌ ՀԱՅԱՋԳԻ ՈՄՆ ՈՐ ԳՆԱՅԵԱԼ ԷՐ ՆՄԱ Ի ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Անի քաղաք նստէր՝ կուլայ ,
Չկայ ըսող՝ մի՛ լայ , մի՛ լայ .
Կ'ըսես քիչ է , թո՛ղ , մնայ՝ լայ ,
Ա՛խ , ե՞րբ լսեմ՝ մի՛ լայ , մի՛ լայ :

Շատ ցաւերով կ'այրիմ տապիմ ,
Չունիմ մէկ մարդ հաւատարիմ .
Որ խղճալոյս զայ մօտենայ ,
Հիչ չէ ըսէ մի՛ լայ , մի՛ լայ :

Յորդորակ

Ա՛խ Հայ տղայ , խղճա՛ ինծի ,
Տես թէ քո Անին ի՞նչպէս է .
Հերիք ես լամ դու չգթաս ,
Չէ՞ քո Անին ափսոս է :

Ա՛խ ու վախով օրերս անցաւ ,
Լալէն աչքերս կուրացաւ .
Որբ մնալն ինձ վիճակեցաւ ,
Բախտս բնաւ զիս մոռացաւ :

Կորուցեր եմ թագաւորներ ,
Ժողվեր եմ գլխուս քէօռ բուվեր .
Որք միշտ կ'երգեն «Անին անցաւ ,
Անին անտէր աւերեցաւ» :

Անին եմ շատ մարդաբնակ,
Մնացեր եմ դառն աւերակ.
Իմ լացն իմ կոծն ու աղաղակ,
Անտէր որբերու նմանակ:

Երբեմն էի շատ աննման,
Հայոց քաղաքն արեւելեան.
Աւերեր եմ սեփահատակ,
Նստեր կուլամ, ես միայնակ:

Եկար տեսար դարձեր կ'երթաս,
Հալով կ'ըսես «բարեաւ մնաս».
Աստուած սիրես չմոռանաս,
Մասիս սաշին երբ մօտենաս:

Ըսես իմ քաջ Արարատին,
«Նստե՛ր կուլայ քո խեղճ Անին».
Կ'ըսէ, երբ աւետիք կը տաս,
Թէ՛ «իմ Անի հերիք է լաւ»:

ՀԱՅԱՍՏԻՐ ՈՄՆ

Ի Ղ Զ Ա Ռ Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

Առ ընկալ 'ի գիրկդ, մայրըդ Հայաստան,
Զորդիս քո սիրուն ցրուեալ աստ և անդ.
Տես՝ ինչպէս սիրովդ և քու կարօտով,
Վառուած բորբոքած քու տեսողդ ցանկան:

Յորդորակ

Արի կաց ուրեմն, ով մայր Հայաստան,
Նոր ոգի զգեցիր փառք անվախճան:

Օն զրահաւորիմք, ո'վ որդիք Հայկեան,
Մեր մօրն արցունքներ ջնջել յաւիտեան.
Զօրանանք սիրով և սուրբ միութեան,
Ըլլանք ախոյեան ընդդէմ թշնամեաց:

Յորդորակ

Հապա գործելու ժամանակն հասաւ,
Հայրենասիրին կայ փառք անդրբաւ:

Ս. Պ. Պ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Մ Ո Ի Ս Ա Յ Ն

Ո՛ր սգատերև յեցեալ նոճոյս 'ի ստորոտ,
Զաղիս Հայոց լարեալ 'ի քնար տխրանուէր.
Աչն իմ 'ի լար, աչկունքս 'ի վեր մերթ յարօտ,
Յե՛րբ հնչեցից 'ի վանգ ողբոցն իմ զայեր:

Ո՛հ ժպտեցի՞ն աչկունք բաղդին յիս արդեօք,
Թէ որպէս ցարդ՝ նոյն և յապայն անողոք.
Ե՛րբ ծագեցէ երջանկութեան քաղցր արեգ,
Եւ փոխեցի տխրանլազ ողբս յօրհներգ:

Է՛ր ոչ, լուսնեակդ, վառ 'ի վառ,
Կիսով յամպոց գողացեալ:

Եւ զերթ կանթեղ իւղասպառ,
Մերձ 'ի խաւար գոգ շիջեալ:

Ո՛հ միայնիկ և մնջիկ,
Ողբամ ըզբաղդ խաբուսիկ.
Եւ թէ լըռէ իմ հազագ,
Լըսեմ ձայնիս զարձագանդ:

Հեծէ սրտիս իմ խոռոչ,
Մատուներս 'ի լար հըպին ոչ.
Այլ զի՛ տեսիլ անսովոր...

(առանց եղանակի)

Մինչ կամ աստէն մենաւոր:

Աչկո՞ւնքս արդեօք զիս խաբեն,
Այլ ո՛չ, դոքա հրեշտակք են.
— Ողջոյն Երկնից զոյգ տաւորակք,
— Ողջոյն կրկին աղաւնեակք,

Սէր եի ԳՈՒԹ:

— Ողջոյն, հրեշտակդ ողբերգակ,
— Ահա՛ դու չես միայնակ:

Մի՛ արդ խռովիր, չեմք խաբուսիկ երեւոյթ,
Նա քեզ ծանօթ. Սէր իմ անուն, իսկ սա Գուրթ.
Կաց դու պահ մի, տըխուր ողբոց տո՛ւր աւարտ,
Լուր զոր երգեն զաւակք Երկրին, ուր կաս արդ:

Խ Մ Բ Ե Ա Կ Ն

(ի ներքուստ սկսեալ)

Արկածք Հայոց ժամանակին ընդ անիւ
Փշրին տակաւ մինչդեռ սիրոյ համբուրիւ
Ուխտեմք 'ի Սէր եղբօր՝ ըզկեանս դընել գրաւ,
Օ՛ն անդր 'ի մէնջ՝ այր ընկերին լարել դաւ:

Սրացաւ 'ի մէնջ բաղդն անհամբոյր,
Արդ նոր բաղդիս քաղցր է համբոյր.
Եղբայր զեղբայր գգուէ Սիրով,
Ճոխն աղքատին մատչի Գթով:
Էանց գիշեր՝ արդ առաւօտ,
Ի ցող ժպտին Մատեաց արօտ.
Եւ վառ 'ի վառ շողջողելով
Լոյսն արեգին ծըփայ 'ի ծով:

Հա՛պա մանկունք,
Վեհ քաջագունք,
Ի գլուխ պըսակ,
Ի յաղթանակ:
Առեալ նուագս,
Յ'Արաքս արագս.
Օ՛ն փութասցունք,
Օ՛ն երգեսցունք:
Սէր և գութ,
Մեր պըսակ.
Առ մեր բաղդ,
Հրաւիրակ:
Ցնծասցեն
Որք լսեն.
Թէ՛ « ուր Հայ,
Ձեք՝ անդ վայ »:

Կրկնեա

Ե Մ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ե Ր Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ի

Ա. Բ. Հ. Ա. Ե. Տ. Ղ. Ա. Ե.

Ահա աղանին,
Նոյեան տապանին:

Թռած Մասեաց մառախլապատ երկինքէն,
Հրաւէր կարգայ աղատութեան Հայրենեաց.
Ասդին անդին թափառական Հայերուն,
Ձայն աւետեաց Հայաստանի բերանէն.
Ողջոյն կուտայ Հայոց, ողջոյն նոր փառաց,
Հերիք կ'ըսէ այսչափ հարիւր տարուան քուն:

Օ'ն աչք,
Մեր Հայրենեաց հրաւիրակին.
Ակա'նջ,
Զի պատգամ է այս երկնային:

Արթնութիւն արդ պանդուխտ Հայեր,
Հասաւ կ'անցնի Հայոց օրեր.
Առէ՛ք ողջոյն աղատութեան,
Ողջոյն սիրոյ եղբայրութեան.
Վե՛րջ վիճակի գերութեան ձեր,
Յերկնից Հայոց այս է պատուէր:

Դարերէ ի վեր արիւն արցունքով,
Թռաւ Հայրենեաց քաղցր աւերակներ.
Թռչող հրեշտակն ալ ահա ինձ ընկեր,
Վկայ է խօսքիս խնդում երեսով:

(Հրեշտակն)

Այո՛ այո՛ Հայ տղաք,
Վկայ ես ձեր հրեշտակ.

Հայաստանի նոր դարնան,
Ծաղկունքն ահա՛ ձեզ կուտամ:

Օ'ն արդ քորք և եղբարք որդիք դիւցազանց,
Զերթ թռչներ դարնան գեղ դայլայլիկով
Սուրանք փոյթ՝ գիրկ հայրենի փառաց:

Հոս թողունք հոս,
Վատթար սրտեր.
Հեռ առնունք սէր,
Հոս թողունք հոս
Ատելութիւն,
Ոսոխն Հայուն.
Հոս թողունք հոս:

Ազգերնիս մէկ, լեզունիս մէկ, հաւատքնիս մէկ,
Հայրենիք մէկ, հայրերնիս մէկ, փառքերնիս մէկ.
Ինչո՞ւ չըլլայ սրտերնիս մէկ:

Եւ արդ հոս ի սեւ կըրից զինաթափ,
Ամենքս ալ ենք Հայ հաւասար եղբայր.
Մեր զէնքը խաչն ի կուրծս վառ ի վառ,
Օ'ն զհեռ հրեշտակիս ծափ ի ծափ:

Զարնենք տաւիղ ոսկի քնար,
Սրբե՛նք դառն ցաւի աչեր.
Աշխոյժ ի սիրտ, ձայն վար ու վեր,
Ապրի Հայոցս Աւետարեր.
Ուրախութեան այս Հայոց դար:

Օ'ն պար խաղ,
Մէն մ'ի ձախ.
Մէն մ'ի յաջ,
Ետ յառաջ:

Ուրախութեան այս Հայոց դար:
ՆԵՐՍԷՍ ՄԷՉՊՈՒՐԵԱՆ

Տ Ա Լ Ի Ո Ր Ի Կ

Տալսորիկի զաւակ եմ զորդ
Քաղքըցու պէս չեմ թուլամորթ,
Սարի զաւակ, քարի ուրդի
Հին քաջ հայոց եմ մնացորդ:

Տալսորիկի զաւակ եմ քաջ
Չեմ խոնարհիւր Քըրդի առաջ
Քարուտ լերանց եմ ազատ լաճ
Չեմ տեսել ոչ արօր ոչ մաճ:

Հայ աղբըրտիք, վայ աղբըրտիք
Տալսորիկի զաւակ եմ քաջ
Ազատութեան սիրոյն համար
Եկէք գէպ ինձ յառա՛ջ յառա՛ջ:

Երբ իմ աչքերս բացի յաշխարհ
Ազատ տեսայ մեր սար ու քար
Մինչ չփակեմ աչքս ի խաւար
Պիտ' չը կոխեն հոս սաք օտար:

Իմ մամ ծնաւ զիս սարերու ծոց
Ընկոյզի կոճղ մ'ինձ օրօրոց
Տըկող ծընայ, մեծցայ տըկող
Կեանքիս բաժինն է կռիւ ու բոց:

Հայ աղբըրտիք, վայ աղբըրտիք, Լեն:

Ոտքըս բոպիկ, կուրծքըս միշտ բաց
Ինչ փոյթ թէ քոյրս ալ մերկ մնաց
Ինձ մօտ մէկ է արեւ, փուք, ցուրտ
Բաւ է չիշխէ Պարսիկ կամ Քուրդ:

Իմ կեանքըս խիստ է և շարքաշ
Փափուկ կեանքի բնաւ չեմ վարժ
Բնակարանս է ապառաժ
Ընկերս՝ մրրիկ ու երկրաշարժ:

Հայ աղբըրտիք, վայ աղբըրտիք, Լեն:

Հարստութիւն, ուսում, հանճար
Փառք ու պատիւ չեն ինձ համար
Բաւ է ունիմ տէգ, թուր, խանչար
Բնաւ չի խրոխտար վրաս օտար:

Սիրած գէնքերս չեմ ձգեր ձեռքէս
Առիւծն անվախ չէ ինձի պէս
Կը սիրեմ որս, կռիւ, աւար
Կը սպասեմ երբ ինկնի հաւար:

Հայ աղբըրտիք, վայ աղբըրտիք, Լեն:

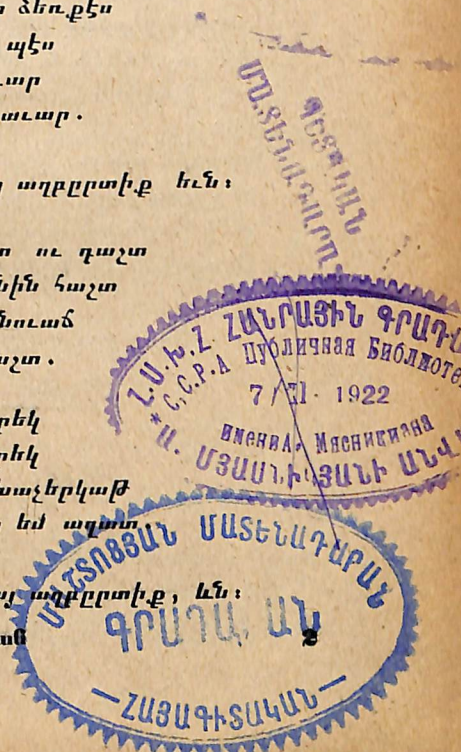
Թող հայք բնակին հովիտ ու դաշտ
Վատ ազգին հետ չը լինին հաշտ
Ես պիտ' մնամ միշտ աննուաճ
Թէև վրաս դայ քսան վաշտ:

Ցորենի տեղ կ'ուտեմ կորեկ
Երկաթ՝ ձեծեմ գիշեր ցորեկ
Շինեմ փէտատ, խփ, խաչերկաթ
Ծանր է գատումս, բայց եմ ազատ

Հայ աղբըրտիք, վայ աղբըրտիք, Լեն:

Ընդարձակ Հայկական Մրցարան

1001
848
42316 873

Այծեամի պէս կը ցատկոտեմ
Առիւծի պէս կը մռնչեմ
Ծովի նման կը փրփրեմ
Կայծակի պէս կը հարուածեմ .

Կռույ դաշտը բաղդն է կեանքին
Երբ կը ծագի արշալոյսը
Կամ աւետիս տայ դրօշակին
Կամ պաղ տեսնէ քու երեսը

Հայ աղբըրտիք, վայ աղբըրտիք, եւն :

Հաւար ինկնի երթամ յառաջ
Սառնոյ լերինք հանեն հաճաչ
Հառաչ հանեն և ներկուին
Իւր կտրճի արիւնով քաջ :

Կտրճին սիրտ, կտրճին ձեռք
Ինչ փոյթ քաջին հազար մէկ վէրք
Մէկ հարուածին կուտաս հարիւր
Ագռաւին լէջ կանես հաղէր

Հայ աղբըրտիք, վայ աղբըրտիք, եւն :

Վ Ե Ժ Ք

Բա՛մբ . որոտան բարձուստ բոմբիւնք յԱյրարատեան
դաշտն ի վայր ,
Արի արանց արիւնք յեռանդն առատանան ի հրազայր ,

Հրաւէր հայրենեաց հրուակի ընդ հանուր ,
Հողիք Հայկազանց բորբոքին ի հուր .
Որք երկնաւորին պսակին էք կարօտ ,
Որք երկրաւորին փառաց երկնայորդ .

Հապ' օ՛ն , արի արանց մանկունք ,
Հայրենավրէժքըդ Հայկազունք :
Հապ' օ՛ն , ի զէն դունդադունդ ,
Յեռեալ ի պար թունդ ի թունդ .
Ի զէ՛ն ի վրէ՛ժ , օ՛ն անդր յառաջ ,
Ի զէ՛ն ի վրէ՛ժ , մի՛ ձախ , մի՛ յաջ ,
Օ՛ն անդր յառաջ
Մի՛ ձախ մի յաջ
Օ՛ն անդր յառաջ
Յառաջ յառաջ ,
Հապ' օ՛ն յառաջ :

Հայկեան փանդոանց որոտընդոտ դռնչին բարբառք
մարտագոռ ,
Դառնագոռոչ անդրաձայնէ Պարսիկ կերկերն ի շեփոր .
Շարժեն հրեշտակք թեւըս լուսափողփողս ,
Ճիւղադ ճուճաղաց կայտունն ի դրժոխս .
Շունդըն շանթառաք զեթերօք փարի ,
Սարսափին սանդարք ի խօլ խաւարի :
Հապ' օ՛ն , արի արանց մանկունք , եւն :

Մամիկոնեան սաւառնեցաւ դրօշն յայերս դող ծալ ի
ծալ ,
Ի ճակատուց ի թըշնամեաց սա ո՛չ զիտաց յուրաստ
կալ ,

Հեծեալ հրանժոյգ վեհին Վահանայ՝
Վրէժ կանչէ արեան Կարմիր վարդանայ .
Փռնչեալ բոցաշունչ դափր ի գարշապար .

Ռազմամուտ վարդի յանժողժ երիվար :
Հապ' օ՛ն , արի արանց մանկունք , եւն :

Ի գուպարիւ մարտայարդար դարչապարաց Արամայ ,
Գոռան կորդրիք , Մասիք սարոին , հռնչեն սահանք
Երասխայ .

Ի գրոհ ի գրոհ տալ բիւրուցն ստնատրոփ ,
Տատանին դաշնակք՝ յառնէ շօինդն ապշոպ
Կռուփ առ կռուփ կոփեն կըմբայք տէգ առտէգ ,
Դղորդ առնուն տարերք՝ կորովեացն ի վէգ :
Հապ' օ՛ն , արի արանց մանկունք եւն :

Արի՛ք ի կռիւ քաջակորովքդ ընդ կորակոր հրոսն
Արեաց .

Հա՛պա համհարզք մեր բիւրայաղթք ձեզ նոր հանւ .
Դէսք են փառաց .

Թռի՛ք ի ուղմ ի խաղմ , առէ՛ք զէն և զարդ ,
Երեսնիւք յըսնիւք հարուլ ընդս հազարս .

Ի սուր ի սուսեր , կարչնեղ յաղեղունս՝

Ըզսեաւ Սասանեանց ջարդել կառափունս .

Հապ' օ՛ն , արի արանց մանկունք , եւն :

Մինչև ցե՞րբ ցե՞րբ սուգ ունի զՀայս , հատէ՛ք զար-
տօսր , որքք այրիք ,

Հարանց՝ հարսանց՝ եղբարց՝ որդւոց , հանուրց Հայոց
Վրէժխնդիրք ,

Թինդս առեալ երթամք յասպարէզ քաջաց ,

Յուշիկ հընչեն ձայնք արեան սիրելեաց .

Սօսափիւնք յերկնից՝ արհաւիրք յերկրէ

Քաջաց օժանդակ՝ ըզՊարս հերքեացէ ,

Հապ' օ՛ն . արի արանց մանկունք , եւն :

Օ՛ն անդր ի բա՛ց հայկեան հողոյ հըսկայազանց եւ
սըրբոց ,

Ի բա՛ց ջուիր չուտական մոխրապաշտիցն պղզոց .
Դաշտք մեր մերժեցեն զոսկրոտին անգամ ,
Արիւնք վըկայից զճապաղիսն անժամ .

Ռտն ընդ դիս տունեալ դարձցին ի փախուստն
Մատնակուրձք ընդ Հայս հայեցին հեռուստ
Հապ' օ՛ն , արի արանց մանկունք , եւն :

Արք աղեղանց , բարձր ի թիրախ թռուսջի՛ք՝
վերջին ձեզ խրախոյս ,
Առեալ տարցուք զանթիկնադարձ զայս վարդադոյն
դրօշ անխոյս .

Ի վերայ յինից յաղթից Վարդանայ ,
Պարսկական բազկաւ արւոյն Վահանայ ,
Շեշտ ի ծայր շիրմի դաշտին Շաւարշան
Տընկել յաղթանակ անմահ Հայութեան .

Հապ' օ՛ն , արի արանց մանկունք , եւն :
Հ. Ղ. Վ. Ալիշան

Ս Ո Ւ Գ Մ Ա Յ Ր Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ի

Իմ սիրելի զաւակունքս ,
Կը թափառին օտար յաշխարհ .
Ես ո՞ւր դիմեմ , ո՞ւր փնտըռեմ ,
Կը ծառայեն այլոց խոնարհ :

Եկա՛յք որդեակք իմ ,
Ձեր մօրն այցելութեան :

Դարեր անցան լուր մը չառի ,
Իմ քաջերս մեռան կորան .
Կ'ուլամ , արիւնքս կը սառի . . .
Մէկը չունիմ տայ ինձ դարման :

Եկա՛յք որդեակք , և այլն :

Արիւնս ցամքած , սիրտըս մաշած ,
Դէմքս է տըխուր մինչ յաւիտեան ,
Եւ կարօտոյն իմ որդեկաց ,
Պիտի իջնեմ սեւ գերեզման :

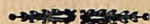
Եկա՛յք որդեակք , և այլն :

Եւ դու հովիւ թափառական ,
Կ'երգես տըխուր 'ի մէջ հովտաց .
Ե՛կ , արտասուենք թանգ կորըստեան ,
Տըխուր մահուան մեր որդեկաց :

Եկա՛յք որդեակք , և այլն :

Իսկ դո՛ւ կըռուենկ իմ Հայրենեաց ,
Գընա՛ հեռո՛ւ աչքէս 'ի բաց . . .
Յետին ողջոյնս տար զաւակացս ,
Զի անքիս մէջ յոյս է մեռած :

Եկա՛յք որդեակք , և այլն :

Հ Ա Յ Ի Ե Ն Ի Ք

Իմ Հայրենիք զիս կը կանչէ ,
Հեռու եմ Հայաստանէն ,
Հայու որդւոյն կը վայելէ՞
Հեռանալ Հայաստանէն :

Միթէ արծաթ ոսկի գոհար ,
Կըսփոփէ՞ Հայաստանը .
Այն որ կ'ողբայ որդւոց համար ,
Խղճալի Հայաստանը :

Խոր տըխրութեան մէջ է թաղուեր
Թագուհի Հայաստանը .
Բոպիկ ոտքով արծակ մազով
Կ'արտասուէ Հայաստանը :

Անգուծ երկինք ալ չը յիշեր ,
Մոռցեր է Հայաստանը .
Անսիրտ Հայերն ալ չեն սիրեր
Անուշիկ Հայաստանը :

Ո՛հ թողէք զիս խօսիմ ազատ ,
Երգեմ միշտ Հայաստանը .
Անուշ երկիր կոյս անարատ ,
Աննըման Հայաստանը :

Արեւ ծածկեր է իւր դէմքը ,
Խաւար է Հայաստանը .
Հայոց արեւն ալ մարեր է ,
Սեւ հագեր Հայաստանը :

Թըշուառ սըրտիս ձայն կը կըտրէ ,
 Ողբալով Հայաստանը .
 Ո՛հ չիկայ Հայ, որ ըստփէ ,
 Նուաղեալ Հայաստանը :

Թէ և կըտրի իմ վերջին շունչս ,
 Պիտի պոռամ Հայաստան .
 Պըլլուիմ մէյ մ'իմ Հայրենեացս՝
 Հապա սըտնեմ գերեզման :

Անգորրութիւն ես կը խնդրեմ ,
 Սիրելի Հայաստանին .
 Կըտրիլ այս ձայնս չէ՛ չէ՛ կարող ,
 Սոսկումըն գերեզմանին :

Ա. ՀԱՅԿՈՒՆԻ

ՇԱՐԺՈՒՄ ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ ՍԻՐՈՅ

Ձայն մը հնչեց էրզրումի հայոց լեռներէն ,
 Թունդ թունդ ելան հայոց սրտեր զէնքի շաչիւնէն :

Հայ գիւղացին դարուց ի վեր զէնք , սուր չէր տեսած ,
 Դաշտը թողուց , սուր , հրացան բահի տեղ առած :

Հայ ծերուկը ցուպն ի ձեռին լալով խնդրում է ,
 Հայրենիքի ազատութիւն տեսնել ու մեռնիլ :

Հայ տիկինը ստիպում է ամուսնոյն գնալ ,
 Պատերազմի դաշտին վըրայ վէրք տալ՝ ըստանալ :

Քընքուշ կեանքը ծանր է թըւում Հայ օրիորդին ,
 Ձէն ի ձեռին սիրտ է տալիս հայոց քաջերին :

Երիտասարդք թոթով լեզուով նամակ ցուռել են ,
 Արարատայ դաշտին վըրայ զինուոր խըմբել են :

Ա՛լ բաւ լացիր , Մայր Հայաստան , երկիրըդ փառաց ,
 Քու զինուորներդ միշտ կտրիճ են , որչափ ալ քաղցած :

Ա՛ռ ու գգուէ՛ այդ քաջերը քու սըրտիդ վրայ ,
 Որք կը թափեն իւրեանց արիւն սուրբ հողիդ վրայ :

Անմիտութիւն , տունը քանդող հայոց խեղճ ազգին ,
 Հրաժարեցաւ , տեղի տուաւ միութեան ձայնին :

Լըսեց Քիւրտն ու սառեցաւ արիւնը խեղճին .
 Ձէր երազել Հային տեսնել նա այդ վիճակին :

Ճընծա՛ , մայր մեր , ո՛վ Հայաստան , որդիքդ միացան ,
 Ութը տարուան սուգ ու թախիժ մեզնից վերացան :

Ուրախացաւ Մայր Հայաստան , ելաւ կանգնեցաւ ,
 Հինգ դարերի սուգ , տառապանք մի քիչ մեղմացաւ :

Ջ Ի Ն Ի Ո Ր Ի Ն Կ Ո Ր Ո Ւ Ս Տ Ը

Աս ի՛նչ կորուստ , ի՛նչ մեծ ցաւ ,
 Բանթուրնիս կոճակը
 Կոճկեկնիքէն բրթեցաւ ,
 Գնաց մտաւ որ ծակը :

Ահ, կ'աղաչեմ, պարոններ,
Թէ որ տեսաք նէ տեղ մը,
Իմացուցէք ո՛ր ծակն է,
Երթամ հանեմ զայն շուտ մը:

Ոչ պզտիկ էր ոչ մեծ էր,
Չափաւոր ալ չէր ըսուեր.
Ինչ գոյն ըլլալն ալ յոռացայ,
Կարմիր էր թէ սևեր վրայ:

Ահ, մի՛ խնդաք, պարոններ,
Այս կորուստս քիչ բան չէ.
Յիսնապետս իմանայ նէ,
Վերջը բանիկս բուսած է:

Գտէք, գտէք,
Կոճակս գտէք.
Գտէք, գտէք,
Կամ տաս փարա տուէք:

Միտքս կուգայ թէ վրան
Արծիւ մը կար խոշորէկ.
Եւ կորուսեալ այս կորճան,
Գամկած էր հոս ամուրկիկ:

Ահ, մի՛ խնդաք, պարոններ, ևն.:

Խանութները չեն ծախեր,
Եւրոպայէն չեն բերեր.
Շունչանորդի կոճակին
Մառն ու արմատն է չորցեր:

Ահ, մի՛ խնդաք, պարոններ, ևն.:

Բրուսիացւոց կռիւը
Իմ գլուխս ալ պայթեցաւ.
Քանզի Լօրէն և Ալլաս
Կոճակիս հետ մէջ խողաց:

Ահ, մի՛ խնդաք, պարոններ, ևն.

Ջինսփորձին ատենը
Կը դիտեն մեր չորս կողմը.
Ոտքէս բռնէ մինչեւ վեր
Կը խառնեն, տեղ չեն ձգեր:

Ահ, մի՛ խնդաք, պարոններ, ևն.:

Կուտան ձեռքս հրացան,
Շալկէ, կ'ըսեն, ուսիդ վրայ.
Ի՞նչպէս կայնիմ, դուք ըսէք,
Բանթոլոնս վար կ'իյնայ:

Ահ, մի՛ խնդաք, պարոններ, ևն.:

Բարեկամացս հանդիպիմ նէ,
Հարկաւ պիտի բարւ տան.
Ձեռքս հոսկէ պակաս չէ,
Պիտի տեսնեն ու խընդան:

Ահ, մի՛ խնդաք, պարոններ, ևն.:

Աղջկանց ալ բան մը պէտք է,
Երբոր տեսնեն կը խընդան.
Ճամբաս հատաւ փոխելով,
Թըռչելու է պալօնով:

Ահ, մի՛ խնդաք, պարոններ, ևն.:

Պառաւ կանանց բերանն ալ
Կըրնաս գոցեր նէ գոցէ.
Անանկ բաներ կը մաղեն,
Որ կոճապըս բամբասեն:

Ա՛հ, մի՛ խնդաք, պարոններ, Լեն.:

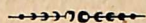
Սիրուհիս ալ, Աստուած տայ,
Աս փորձանքըս չիմանայ.
Քանզի գիտեմ վախկոտ է,
Պըզտիկ բանէն դող կ'ելլայ:

Ա՛հ մի՛, խնդաք, պարոններ, Լեն.:

Կեցէք միտքս բան մ'եկաւ,
Վազեմ երթամ ճար չըկայ.
Տիօժէնը ուր որ է,
Դուցէ կոճակս այն գըտնայ:

Ա՛հ, կ'աղաչեմ, պարոններ,
Զըլլայ երբէք զիս ծաղրէք.
Օր կ'ըլլայ որ բրցունէք,
Դուք ալ կոճակի տէր էք:

Գ. Հ. ՌԵՏՈՒՆԻ

Ե Ղ Բ Ա Յ Ր Ե Մ Ք Մ Ե Ք

Ի բիւր ձայնից բնութեան շքեղ՝
Թէ երգք թռչին սիրողաբար,
Մատունք կուսին ամենագեղ,
Թէ որ զարնեն փափուկ քընար,

Զունին ձայն մի այնքան սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:

Տո՛ւր ինձ քու ձեռքդ, եղբայր եմք մեք,
Որ մըրըրկաւ էինք զատուած.
Բաղդին ամէն ոխ չար ու նենգ
Ի մի համբոյր ցըրուին ի բաց:

Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:

Երբ ալեւոր Մայր Հայաստան,
Տեսնէ զորդիս իւր քովէ քով,
Սըրտին խորունկ վէրքըն դաժան,
Քաղցը արտասուաց բուժին ցողով:

Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:

Մէկտեղ լացինք մենք ի հընում,
Եկէք, դարձեալ յար անբաժան
Խառնենք զարտօսը և ըղիւնդում,
Որ բազմաճնունդ ըլլայ մեր ջան:

Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:

Մէկտեղ յագնինք, մէկտեղ ցանենք,
Մէկտեղ թափին մեր քըրտինքներ.
Ըզհունձք բարեաց յերկինս հանենք,
Որ կեանք առնուն Հայոց դաշտեր:

Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:

Մ. ՊԵՇԻԿԹԱՇԵԱՆ

ԵՐԳ ՊԱՆԴՈՒԽՏ ՊԱՏԱՆԵԿԻ

Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ,
Դու գարնան սիրուն թռչնակ,
Դէպի ուր, ինձ ասա՛,
Թռչում ես այսպէս արագ:

Ա՛խ, թռուի, ծիծեռնակ,
Ծընած տեղըս Աշտարակ,
Անդ շինի՛ր քո բոցը,
Հայրենի կըտուրի տակ:

Անդ հեռու ալեւոր
Հայր ունի՛մ սըգաւոր,
Որ միակ իւր որդուն
Սպասում է օրէ օր:

Երբ տեսնես դու նորա,
Ինձնից շատ բարեւ արա՛,
Ասա՛, թող նրատի լայ,
Իւր անբաղդ որդու վըրայ:

Դու պատմէ, թէ ինչպէս
Աստ անտէր ու խեղճ եմ ես,
Միշտ լալով, ողբալով՝
Կեանքս մաշուել, եղել է կէս:

Ինձ համար ցերեկը՝
Մութ է շըրջում արեգը.
Գիշերը թաց աչքիս՝
Քունը մօտ է գալիս:

Ասի՛ր, որ չի բացուած
Թառամեցայ միացած.
Ես ծաղիկ գեղեցիկ,
Հայրենի հողից զըրկած:

Դէ՛հ, սիրուն ծեծեռնակ,
Հեռացի՛ր, թռուի՛ր արագ,
Դէպ՝ Հայոց երկիրը,
Ծընած տեղս — Աշտարակ:

Գ. Ա. ԴՈՒՈՒԵԱՆՑ

ԱՐԱՔՍԻ ԱՐՏԱՍՈՒՔԸ

Մայր Արաքի ափերով,
Քայլամուր գնում եմ.
Հին հին դարուց յիշատակ,
Ալեաց մէջը պըտրում եմ:

Բայց նոքա միշտ յեղյեղուկ,
Պըղտոր ջըրով եղերքին.
Դարիւ դարիւ խփելով,
Փախչում էին լալագին:

«— Արա՛քս՝ ինչո՞ւ ձըկանց հետ,
Պար չես բռնում մանկական.
Դու գեռ ծովը չը հասած,
Սըգաւոր ես ինձ նման:

«Ինչո՞ւ արցունք ցայտում են ,
Քու սէգ հըպարտ աչերից .
Ինչո՞ւ արագ փախչում ես ,
Այդ հարազատ ափերից :

«Մի՛ պըղտորել յատակըդ ,
Հանդարտ հոսէ՛ խայտալով .
Մանկութիւնը քու կարճ է ,
Շուտ կը հասնիս դէպ ՚ի ծով :

«Վարդի թըփեր թո՛ղ բուսնին ,
Քու հիւրընկալ ափի մօտ .
Սոխակները նոցա մէջ ,
Երգեն մինչեւ առաւօտ :

«Մշտադալար ուռիներ ,
Սառ ծոցի մէջ քու ջրին .
Ճըկուն ոստըն ու տերեւ ,
Թո՛ղ թաց անեն տապ օրին :

«Ափերիդ մօտ երգելու ,
Հովիւք թո՛ղ գանձ համարձակ .
Գառն ու ուլը քու վըճիտ ,
Ջուրը մըտնեն միշտ արձակ :»

Մէջքը ուռցուց Արաքսը ,
Փրփուր հանեց իւր տակից .
Ամպի նման քողալով ,
Էսպէս խօսեց յատակից :

« — Խիզա՛խ , անմիտ պատանի ,
Նիրհըս ինչո՞ւ դարեւոր .

Վըրդովում ես , նորոգում ,
Իմ ցաւերը բիւրաւոր :

«Սիրելի մահից յետ ,
Ե՞րբ ես տեսել , որ այրին ,
Ոտից ց՛գլուխ պըճնուի ,
Իւր զարդերով թանկագին :

«Որե՞ համար զարդարուիմ ,
Որե՞ աչքը հրապուրեմ .
Շատերն՝ ինձ են ատելի ,
Շատերին՝ ես օտար եմ :

«Իմ ազգակիւր գիժ Գուռը ,
Թէ եւ այրի ինձ նըման .
Ըստրկօրէն տանում է ,
Գայթակղիչի կուռ շղթան :

Բայց նա ինձ չէ օրինակ ,
Ես Հայ հայիս կը ճանչնամ .
Օտար փեսայ չուզելով ,
Ես միշտ այրի կը մընամ :

Կա՛ր ժամանակ , որ ես էլ ,
Շքեղազարդ հարսի պէս .
Հազար ու բիւր պչրանքով ,
Փախչում էի ափերէս :

Յատակս պարզ ու վճիտ ,
Կոհակներս ոլորուն .
Լուսաբերը մինչեւ ցայգ ,
Ջըրիս միջին էր լողում :

Ի՞նչս մնաց այն օրից,
Ո՞ր ջրամօտ գեղերս.
Ո՞րը իմ չէն քաղաքից,
Ո՞ր բերկրալի տեղերս:

Տուրքը ջրի ամէն օր,
Իր սուրբ ծոցէն Արարտ.
Մայրախընամ ինձ սնունդ,
Պարգեւում է լիառատ:

Բայց ես այն սուրբ ջրերով,
Սուրբ Ակօրի աղբիւրին.
Պիտի ցօղեմ արտօրայքն,
Իմ ատելի օտարին:

Կամ կենսատու իմ ջրով,
Ափերիս ժօտ կըկըզած.
Իր ձեռքերը լուսնայ
Գող, աւաղակը հոտած:

Մինչ իմ սրգիք — ո՞վ գիտէ —,
Ծարաւ, նօթի, անտէրունչ.
Օտար աշխարհ յածում են,
Թոյլ ոտքերով կիսաշունչ...:

Հեռո՛ւ հեռո՛ւ քչեցին,
Բնիկ ազգը իմ Հայկեան.
Նոցա տեղը ինձ տուին,
Անգուլթ խուժանըն Պարսկական:

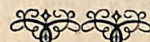
Դոցա՞ համար զարդարեմ,
Իմ հիւրընկալ ափերը.

Եւ կամ դոցա՞ հրապուրեմ,
Ճպռոտ, պլշած աչերը:

Քանի որ իմ զաւակունք,
Էսպէս կու մընան պանդուխտ.
Ձիս միշտ սգաւոր կը տեսնէք,
Այս է անխաբ իմ սուրբ ուխտ»...:

Էլ չխօսեց Արաքսը,
Յորձանք տուեց ահագին.
Օղակ օղակ օձի պէս,
Առաջ սողաց մսկեգին:

ՔԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅ

Ի ՏԱԼԱՅԻ ԱՂԶԿԱՅ ԵՐԳ

«Մեր հայրենիք թըշուառ, անտէր,
Մեր թըշնամեաց ոտնակոխ,
Իւր որդիքը արդ կանչում է
Հանել իւր վրէժ, քէն ու ոխ:

«Մեր հայրենիք չըղթաներով
Այսքան տարի կապկապած,
Իւր քաջ որդւոց սուրբ արիւնով
Պիտի լինի ազատուած:

«Ահա՛, եղբայր, քեզ մի դըրօշ
Որ իմ ձեռքով գործեցի,
Գիշերները ես քուն չեղայ,
Արտասուքով լուացի:

«Նայի՛ր նորան , երեք գունով՝
Նուիրական մեր նըշան
Թո՛ղ փողփողի թըշնամւոյն դէմ ,
Թո՛ղ կործանուի սէգ հըսկան :

«Ինչքան կին մարդ , մի թոյլ էակ ,
Պատերազմի գործերում
Կարէ օգնել իւր եղբօրը ,
Զանց չարեցի քո սիրուն :

«Ահա՛ իմ գործ , ահա՛ դըրօշ ,
Շուտ ձի հեծի՛ր քաջի պէս ,
Գընա՛ փըրկել մեր հայրենիք ,
Պատերազմի վառ հանգէս :

«Ամենայն տեղ մահը մի է ,
Մարդը մի անգամ պիտ' մեռնի ,
Բայց երանի՛ , որ իւր Ազգի
Ազատութեան կը զոհուի :

«Գընա՛ , եղբայր , Աստուած քեզ յոյս ,
Ազգի սէրը քաջալեր ,
Գընա՛ թէեւ չեմ կարող գալ ,
Բայց իմ հոգին քեզ ընկեր :

«Գընա՛ , մեռիր դու քաջի պէս ,
Թող չը տեսնէ թըշնամին
Քու թիկունքը , թող նա չասէ
Թէ վատ է իտալացին :»

Ասաց , տուեց օրիորդը
Իւր եղբօրը մի դըրօշ ,

Մետաքսից էր , ագնիւ գործած ,
Ուր երեք գոյն կար որոշ :

Եղբայրն առաւ և ողջունեց
Իւր սիրական քընքուշ քոյր ,
Առաւ զէնքը , սուր , հըրացան ,
Հեծաւ իւր ձին սեւաթոյր .

«Բուրիկ , —կանչեց քաջ պատանին,—
Մընաս բարեաւ , սիրական ,
Այս դրօշակին պիտի նայի
Ամբողջ բանակ իտալեան :

«Նա սուրբ է ինձ , երբ մըկրտուած
Արտասուքով ու կընքած ,
Դու յանձնեցիր ինձ յիշատակ ,
Հայրենիքի նուիրուած :

«Թէ մեռանիմ , դու մի՛ սըգար ,
Իմացի՛ր որ տարեցի
Դէպ ի մահու արքայութիւն ,
Իմ հետ քանի թըշնամի :»

Ասաց , վազեց դէպ ի հանգէս
Աւտարիացոց յանգիման ,
Իւր արիւնով գընել յաւերժ
Ազատութիւն իտալեան :

Ո՛հ , իմ սիրտը կըտրատվում է
Տեսանելով այսպէս սէր ,
Դէպ ի թըշուառ մի հայրենիք
Որ ոտնակոխ եղած էր :

Սորա կէսը, կէսի կէսը,
Գէթ երեւէր մեր աղբում.
Բայց մեր կանայք... ո՛ւր, եղիշէ,
Ո՛ւր մեր «Տիկնայք փափկասուն»:

Ո՛հ... արտասուք ինձ խեղդում են,
Այլ չեմ կարող բան խօսել.
Չէ՛... Թըշուառ չէ Իտալիան,
Եթէ կանայք այսպէս են:

Թարգմ. յիտալ. կոմս Էմմանուէլ

Մ. ՆԱԼԱՍՆԴԻԱՆՑ

ՀԱՅՐԻԿՃԱՆ

Եկել է դարուն, սոխակը սիրուն
Վարդի թփի տակ, Հայրիկձան,
Երգէ հայրենիք:

Ծիծեռնակ, բազէ, թըռչունք համօրէն,
Քաշում են միշտ ա՛խ, Հայրիկձան,
Օտարաց երկրէն:

Կռունկ մեր պանդուխտ իւր բարձր դիրքով,
Փութայ ձայն տալ մեզ, Հայրիկձան,
Հայրենեաց սիրով:

Վասպուրականի երիտասարդներ,
Եւ օրիորդներ, Հայրիկձան,
Սեւեր են հագեր:

Պատանիք, մանկունք, Օրիորդք, կուսանք,
Հայրիկ կանչելով, Հայրիկձան,
Քաշեն հառաչանք:

Մեր սիրան ու հոգին քու հոգւոյդ ղուրպան,
Հրեշտակ Հայ ազգի, Հայրիկձան,
Դարձիր Հայաստան:

Մեր սիրան ու հոգին դու մարմոքեցիր,
Քաղցր ու անուշիկ, Հայրիկձան,
Թողիր քնացիր:

Վոսփորի ափեր, գիտեմ, չես սիրում,
Վարազայ վանքիդ, Հայրիկձան,
Կարօտ ես քաշում:

Հրաժարական քարոզըդ տուիր,
Խեղճուկ սրտերնուս, Հայրիկձան,
Կրակ վառեցիր:

Իսկ Երկուշաբթի, որ օրն էր Աւագ,
Ի Սուրբ Յակոբէն, Հայրիկձան,
Դառնայիր Արագ:

Ո՛ւր որ ալ լինիս, ո՛ւր որ ալ երթաս,
Քու փայլուն ջահէդ, Հայրիկձան,
Մեզի լոյս կուտաս:

Եւրոպ ճանաչէ քու բարձր արժանիք,
Մինչ քու կարօտովդ, Հայրիկձան,
Կ'այրինք տոչորինք:

ԵՐԳ

ՆԱՀԱՏԱԿԱՅ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ազատութեան սիրոյն համար շատ արիւններ թափ-
ուեցան

Անմեղ հայրեր ու զաւակներ եկան այստեղ թաղուե-
ցան: (Կէնէ)

Ահա եղբարք ես ալ կերթամ Ազգիս համար մեռնելու
Ազատութեան սիրոյն համար ամբողջ կեանքս զո-
հեցու:

Գերեզմանիս հողին վրայ թափէ արցունք հայր և մայր,
Սփռէ ծաղիկ բուրումնաւէտ նահատակ եմ ես յաւէտ:

Ահա այսօր Հայ եղբայրներ կուգան այստեղ ողբալու
Նահատակաց հողին վրայ աղի արցունք թափելու:

Ո՛վ եղբայրներ դուք ալ ելէք գերեզմանին խորերէն,
Ուրախացէք և ցնծացէք Ազատութեան գոչերէն:

ՄԱՂԹԱՆՔ

Նահատակաց յիշատակը օրհնեալ ըլլայ յաւիտեան
Եւ արժանի անոնց հոգին երկնից Սուրբ արքա-
յութեան:

1908 Օգոստոս 8

ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒՄԻՒՇԵԱՆ
Երամիշա

ՎԱՐՊԱՆ

Իմ հայրենեաց հոգիս Վարդան,
Հոգիս Հոգւոյդ եղնի ղուրպան,
Որ Տըզմուտի ափերի քով
Վաթսուն հազար կտրիճներով
Զարկիր, զարկուար, ինկար՝ քաջ քաջ,
Պարսիկք սըփռած ի ձախդ ու յաջ:

Իմ հայրենեաց հոգիս Վարդան,
Հոգիս հոգւոյդ եղնի ղուրպան:

Աւետարան ու Խաչն առիր,
Տարիւր երկինք բարձրացուցիր.
Եւ դու ալ յետ թողիր գացիր,
Անուշ արեւդ հողին տուիր,
Որ հայրենեաց շողայ արեւ,
Շաւարշանի դաշտին վերեւ:

Իմ հայրենեաց արեւ Վարդան, ևն:

Արիւնդ կարմիր կարմիր թափուաւ,
Դաշտն ու ծաղիկ ներկուեցաւ.
Լուսնակն եկաւ ամպի տակից
Պաղ պաղ թափեց ցօղիկն յաչից,
Որ հայրենեաց վարդեր բացուին,
Երգէ պըլպուլ դրախտի սարին:

Իմ հայրենեաց արեւ Վարդան, ևն:

Ս. Հ. ՃԵԼԷԿԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՊՐԻՆՔ

Հայ ապրինք, եղբարք, մարդկութեան մէջը,
Հայ կընքեր է մեզ Պատմութեան էջը.
Հայ անուամբ զմեզ կ'ողջունեն երկինք.—

Եղբարք, Հայ ապրինք:

Հայ ապրինք.— Մեր հայրն է այն Դիւցազուն
Որ զԱզատութիւն սովորեցոյց մարդուն,
Ու մեզ վեհ անուն մը տըլաւ բաժինք.—

Եղբարք, Հայ ապրինք:

Մեր աշխարհն է սուրբ:—Մեր հողուն վըրան,
Աստուած է քալեր, հանելով զԱզամ.
Եղուն ստեղծեր ու խօսեր է նախ ինք.—

Եղբարք, Հայ ապրինք:

Հայն ու մարդկութիւն՝ նոյն ունին օրրան.
Երկիր փրկութեան է մերս Հայաստան,
Կըթօնից նախկին սեղան է Մասիք.—

Եղբարք, Հայ ապրինք:

Հայուն պերճ անուն՝ ո՛չ միայն յերկիր՝
Եւ յեթե՛րց մէջ շողայ լուսաւիր.
Քաջ Հայկին ապտեղք անմահ են յերկինք,—

Եղբարք, Հայ ապրինք:

Հայ ապրինք.— Ո՞ր ազգ կայ Հայուն նըման,
Որ ունենայ հին պարծանքներ այսքան,
Ո՞ր ազգ Հայուն պէս չըքեղ Հայրենիք.—

Եղբարք, Հայ ապրինք:

Ըսէք, ո՞ր Ազգին չորս առաքեալներ
Երկնից թագաւորն է դեպքան զրկեր,
Ո՞ր թագաւորին հետ թղթակցեր ինք.—

Եղբարք, Հայ ապրինք:

Ո՞վ կըրնայ համրել Սըրբոց մեր զանուանք,
Մեր պատմութիւնն է Նահատակաց ցա՛նկ.
Մեր եկեղեցին յերկրի է երկնք.—

Եղբարք, Հայ ապրինք:

Քրիստոսի ունինք անդրանիկ օրհնենք,
Հաւատոց եղանք միշտ ախոյեան մե՛նք.
Հայը զարմացոյց զերկիր և զերկինք.—

Եղբարք, Հայ ապրինք:

Մեր ազգ հետեւող է ճիշդ Յիսուսի,
Որ ի՞նչն ա՛յսչափ դար առած յուսի.
Ո՛չ, չը՛ խոնարհիր չը՛ւար դասաւիր.—

Եղբարք, Հայ ապրինք:

Այո՛, ի՞նչին կեանք՝ կեանք է վըշտաւից,
Այո՛, Հայուն կեանք՝ կեանք է ցաւաւից.
Բայց ի՞նչն՝ յաղթութիւն ունի վեհ կընիք.—

Եղբարք, Հայ ապրինք:

Մեր քաղցր Հայրենիք, մեր թագ, գաւազան՝
Ամպեր են ծածկեր Արեւի նըման.
Յուսացէ՛ք, արեւ կու տար մեզ Երկինք.—

Եղբարք, Հայ ապրինք:

Ո՛չ ճակատագիր մեր չէ միշտ տըխուր՝
Ըզթշուառութեան ուտիլ հացն ու ջուր.
Նոր երջանկութեան ապագայ մ'ունինք...

Եղբարք, Հայ ապրինք:

Հայ ապրինք.— Օր մը յաղթական մահուն
Պիտի բարձրանայ անմահ Հայութիւն...
Ո՛հ, այն օր մեզի շուտ ծագէ, Երկինք...

Եղբարք, Հայ ապրինք:

Հայ ապրինք, որ մեր որդիք ալ, եղբարք,
Կարենան պարծիլ որ զմեզ ունին հարք.
Զըլլանք Հայ անուան չըլլանք նախատինք.—

Եղբարք, Հայ ապրինք:

ԽՈՐԷՆ ԵՊՍ. ՆԱԲ-ՊԷՅ

ՍԱՍՆՈՅ ԿՈՏՈՐԱԾ

Սասուն երաւ ապստամբեց
Աշխարհի մէջ հանեց թունդ
Ամերիկա, Եւրոպ ցնցեց:
Քաջաց բանակն գունդագունդ:

Հայոց սրտեր թրթռացին
Հայու ձայնը որոտաց
Կըտրիճք յառաջ շուտ խաղացին
Ազատութիւնը թնդաց:

Ա՛խ, Սասունցիք, քաջ Սասունցիք
Ձեր արիւնին մենք ղուրպան
Հնչակեան սուրբ սերմեր ծըլին
Ազատութեան մենք ղուրպան:

Քուրտը տեսաւ և կատաղեց
Զօրքեր հանեց բիւրաւոր
Յիսուն հազար զօրքեր կանչեց
Արիւնարբու, զօրաւոր:

Եւ Սասունը պաշարեցին
Այն վայրենի քիւրտերը
Թնդանօթներ որոտացին
Քարքանդ ըրին գիւղերը:

Ա՛խ, Սասունցիք, քաջ Սասունցիք:
Ձեր արիւնին մենք ղուրպան
Ա՛խ սուրբ հողիդ անմահ որդիք
Դիակներնուդ մենք ղուրպան:

Մօր արգանդը վատը պատուեց
Գլուխներ անցուց նիզակով
Մինչ վերջին շունչ Սասուն կռուեց
Ազատութեան կարօտով:

Եւ արիւնը գետի նման
Թրջեց Սասնոյ վեհ քարեր

Հայք բիւրաւոր կոտորուեցան
Գարշ բռնութեան սուրբ զսէր:

Ա՛խ, քիւրտ ու վաստ բռնաւորներ
Նզովք ըլլայ ձեր գլխուն
Միշտ կտրիճ են Սասունցիներ
Նզովուի, Զէքի՛, քո անուն:

Եւրոպ տեսաւ ցնցեց անգէն
Ապշած նայեց Հայերուն
Տեսաւ վիճակ գէշ է թուրքին
Եւ խորհեցաւ շահերուն:

Հայու արեան չը հաւատաց
Եւ յանձնախումբ մը ծնաւ
Թուրքն ալ առաջ ինկաւ խնդաց
Զիւնոտ լեռներ ցոյց տուաւ:

Ա՛խ, եւրոպա, մօր մը պէս խորթ
Հայ դիակներ կը ծաղրես
Թուրքին կ'ընտրես քեզ առաջնորդ
Այս ի՛նչ կատակ մեզ կ'ընես:

Կեցցէ՛ կուիւ, կեցցէ՛ արիւն
Այս է ճամբան միշտ մեզի
Մեր արիւնը եւրոպային
Անշուշտ թէ քիչ կը թուի:

Ազատութեան համար անմահ
Թող ելլէ ողջ Հայաստան
Մեր արիւնով է մեզ ներկած
Շահախնդիր եւրոպան:

Սասունցի կին, Սասունցի քոջ
Ձեր արիւնին մենք զուրպան
Հնչական սուրբ սերմեր ծլին
Ազատութեան մենք զուրպան:

Ի ՍԳԱԼԻ ՄԱՀ ԶԷՅԹՈՒՆՑԻ ՊԱՏԱՆԻՈՅ

ԵՐԳ

Դու զո՛վ խնդրես մալը իմ անուշ,
Ե՛կ մի դողար, մօտեցիր հոս.
Անլաց աչօք դիտէ զորդիդ,
Ու իւր վէրքերն արիւնահոս:

Քրդաց մայրեր թող լան, ու դուն
Ուրախ լուրեր տար 'ի Զէյթուն:

Ի՛նչպէս երբեմն օրրանիս մէջ,
Կակուղ ձեռամբ փայփայելով.
Մանկիկ մարմնոյս հանգիստ տայիր,
Իբրեւ հրեշտակ նուազելով:

Զիս հանգչեցուր 'ի հող, ու դուն
Ուրախ լուրեր տար 'ի Զէյթուն:

«Նորեկ որդւոյս կենաց արեւ,
Ձեզի համար փալլի Հայէ՛ր».
Այսպէս յայնժամ դու երգէիր,
Օրօրօցիս նստեալ քովեր:

Անոնց համար շիջաւ, և դուն
Ուրախ լուրեր տար 'ի Զէյթուն:

Կարմիր կայլակք ցոյտին վէրքէս,
Սակայն, մայր իմ նայէ չո՛րսդիս.
Զարինուռն Քիւրտերն տե՛ս,
Հազարներով փռուած գետին:

Կերաւ զանոնք սուր մեր, ու դուն
Ուրախ լուրեր տար 'ի Զէյթուն:

Ինչպէս վիշապ մը ընչելով,
Յանկարծ մեր վրայ յարձակեցան.
Յնցեց Զէյթուն գլուխն ժայռոտ,
Իւր վհից մէջ թօթափեցան:

Կարմիր ներկաւ քորք մեր, ու դուն
Ուրախ լուրեր տար 'ի Զէյթուն:

Ու ծափ զարկին մեր հարց ստուերն,
Զի չէ մեռած Հայոցս կրակ.
Ու ցնծացին այնչափ զոհեր,
Զի լուծաւ վրէժ յարեան վտակ:

Խնդաց Մասիս, մայր իմ, և դո՛ւն
Ուրախ լուրեր տար 'ի Զէյթուն:

Վերջին համբոյր տամ քեզ մայրիկ
Հատուցանես զայն սիրուհոյս.
Վերջին անգամ գրկեմ մեր հող,
Ոյր արդ կ'իջնեմ ի ծոցն անլոյս:

Խաչ մի տնկէ վըրաս, ու դո՛ւն
Ուրախ լուրեր տար 'ի Զէյթուն:

Խ Ր Ա Ւ Ն Ո Յ Ս

Հերի՛ք, որդեակք, այսքան տարուան տառապանք
Հերի՛ք անգութ դաժան քրդին ոտքն ինկանք
Քանի՛ խոնարհ գլուխ դրինք գալլերին
Այնքան ծանրը բեռներ դրին մեր վզին:

Հերի՛ք, ելնենք ցոյց տանք թէ մենք հարազատ
Հայ քաջերից արիւնից ենք և ազատ
Թէեւ չունինք ո՛չ սուր, ո՛չ թուր, ո՛չ նիզակ
Մեր բահերն էլ կանեն նրանց շան սատակ:

Ինչո՞վ են նրանք մեզ տիրելու արժանի
Նըրանք մարդ չեն ալ լեռնական վայրենի
Մերն է ձիրքը, մերն է ուսումն ու հանճար
Մերն է հողը, մենք ենք նրա տէրն արդար:

Հերի՛ք, ելնենք ցոյց տանք թէ մենք հարազատ ենք:

Նրանց են մեր կոյս աղջիկներ, հարսուները,
Նրանց են մեր ճակտի քրտանց արդիւնքը,
Նրանց սուրբի ծայրն է կարծես մեր հողին
Նրանց գամփռը մեզնից շատ է թանկագին:

Հերի՛ք, ելնենք ցոյց տանք թէ մենք, ենք:

Մենք եղբայրներ ունինք հեռու տեղերում
Նոքա մեր վրայ լռիկ արցունք են թափում
Չեն խնայել թեւ ու թիկունք, կը հառնին,
Շուտով կուգան կը միանան Սուրբ Գործին:

Հերի՛ք, ելնենք ցոյց տանք թէ մենք, ենք:

ԵՐ Գ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԷԻ

Հիմի՞ էլ լըռենք, եղբարք, հիմի՞ էլ,
Երբ մեր թշնամին իւր սուրն է գըրել.
Իր օրհասական սուրը, մեր կըրծին,
Ականջ չի դնում մեր լաց ու կոծին.
Ասացէ՛ք, եղբա՛րք Հայեր, ի՞նչ անենք,
Հիմի՞ էլ լըռենք:

Հիմի՞ էլ լըռենք, երբ մեր թշնամին,
Դաւով, հրապուրքով տիրեց մեր երկրին.
Ջընջեց աշխարհքից Հայկայ անունը,
Հիմքից կործանեց Թորգոմայ տունը.
Խըլեց մեզանից թագ, և խօսք, և զէնք,
Հիմի՞ էլ լըռենք:

Հիմի՞ էլ լըռենք, երբ մեր թըշնամին,
Խըլեց մեր սուրը — պաշտպան մեր անձին.
Մըշակի ձեռքիցն էլ խփը խըլեց,
Այդ սուր ու խփից մեր շղթան կըռեց.
Վայ մեզ, շղթայով կապած գերի ենք,
Հիմի՞ էլ լըռենք:

Հիմի՞ էլ լըռենք, երբ մեր թըշնամին,
Սոսկալի զէնքը բըռնած մեր գըլխին.
Կուլ տալ է տալիս արտասուք առատ,
Աղէխարշ բողբ վարուց ապիրատ,
Մեր գլուխ լուալու Եփրատ ո՞ւր փնտռենք,
Հիմի՞ էլ լըռենք:

Հիմի՞ էլ լըռենք, երբ մեր թըշնամին,
Լիրբ գողողութեամբ լցրած էր հոգին.
Արգարութեան ձայնն հանած իր սրտից,
Արտաքսում է մեզ մեր բընիկ երկրից.
Պանդո՞ւխտ, հալածեա՛լ, եղբա՛րք, ո՞ւր դիմենք,
Հիմի՞ էլ լըռենք:

Հիմի՞ էլ լըռենք, երբ մեր թշնամին,
Անգոհ մեր բերած ծանր զոհերին.
Իւր լիրբ, նըզոված ձեռքը կարկառեց,
Ազգութեանս վերջին կապը պատառեց.
Հայի կորուստը մօտ է, ի՞նչ անենք,
Հիմի՞ էլ լըռենք:

Հիմի՞ էլ լըռենք, երբ մեր թշնամին,
Արհամարհելով մեր փառքն ազգային.
Մեր Եկեղեցուն ձեռնամերձ եղաւ,
Գայլազգեստ դառին մեզ գըլուխ դըրաւ.
Սուրբ խորան չունինք, արդ ո՞ւր աղօթենք,
Հիմի՞ էլ լըռենք:

Հիմի՞ էլ լըռենք, մարդիկ ի՞նչ կ'ասեն,
Երբ մեր տեղ քարինք, ապառաժք խօսեն.
Չե՞ն ասիլ որ Հայք արժանի էին,
Այդ ստըրկական անարգ վիճակին.
Մեր սուրբ քաջ նախնեաց գործերը գիտենք,
Մինչեւ ե՞րբ լըռենք:

Թո՛ղ լըռէ մունջը, անգամաւայծը,
Կամ՝ որոց քաղցր է թըշնամու լուծը.
Բայց մենք, որ ունինք հոգի ու սիրտ քաջ,

Ե՛կ անվախ եղններ թըշնամու առաջ .
Գոնէ մեր փառքը մահով յետ խըլենք ,
Ու այնպէս լըռենք :

Ռ. Տ. Գ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

Պ Ո Ւ Ն Ե Ն Ո Ւ Ն

Հեռաւոր երկիր նըստած դու նժդեհ
Հայրենեաց բաղդին մօտուստ ես տեղեակ
Քարոզ քաջարի նոր սկզբանց վեհ
Յեղափոխութեան ձայնատու Հնչակ :

Նար գաղափարի քո ցանած սերման
Ազնիւ պտուղներն հասուննան արագ
Կարին և Պոլիս որոտման նման
Անդրանիկ շարժմունք ծնան քեւ , Հնչակ :

Չար բռնութիւնը՝ Հայոց կեղեքիչ
Վախէն պահուեցաւ ոսկի գահին տակ
Խուլ եւրոպայի թնդաց մէն դահլիճ
Հայը ցնցուեցաւ , կարմրեցաւ Հնչակ :

Այսօր քո սերմանց նոր պտուղք ահա
Հասած կարմըրին արեան նմանակ
Կենաց և մահու սուրբ ժամ մերձեցայ
Կարմիր հրաւերիդ ակն ունինք , Հնչակ :

Կոչնակդ հնչեցո՛ւր , հնչեցո՛ւր արագ
Թո՛ղ Հայք ոտք եղնին ծագէ մինչեւ ծագ
Փըշրի ծանր շղթայն , ծագէ նոր արեգ
«Ազատ ենք» հնչէ , ոսկեղօ՛ծ Հնչակ :

ՊԵՐՃ ՄՈՒՇԼՈՒ

Կ Ի Լ Ի Կ Ի Ա

Երբոր բացուին դռներն յուսոյ ,
Եւ մեր երկրէն փախ տայ ձեռ .
Չքնաղ երկինս մեր Արմենիոյ .
Երբ փայլէ իւր քաղցրիկ օգեր :
Երբոր ծիծառն ի բոյն դառնայ ,
Երբոր ծառերն հագնին տերեւ .
Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա ,
Աշխարհ որ ինձ ետուր արեւ :

Տեսի դաշտերն Սիւրիոյ ,
Լեռնն Լիբանան և իւր մայրեր .
Տեսի զերկիրն Իգալիոյ ,
Վենետիկ և իւր Կոնստոններ .
Կղզի նման չիք մեր Կիպրեայ ,
Եւ ոչ մէկ վայր է արդարեւ .
Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա ,
Աշխարհ որ ինձ ետուր արեւ :

Հասակ մը կայ մեր կենաց մէջ ,
Ուր ամենայն իղձ կ'աւարտի .
Հասակ մը ուր հէգին ի տեսչ ,

Յիշատակաց իւր կարօտի .
 Յորժամ քնարս իմ ցըրտանայ ,
 Սիրոյն տալով վերջին բարեւս .
 Երթամ նընջել յիմ կիւիկիւս ,
 Աշխարհ որ ինձ ետուր արեւ :

Կ. ՌՈՒՍՈՆԵԱՆ

Գ Ա Ր ՈՒ Ն

Ո՛հ , ի՛նչ անուշ և ի՛նչպէս զով ,
 Առաւօտուց՝ փըչես հովիկ .
 Ծաղկանց վըրայ գուրգուրալով ,
 Եւ մազերուն կուսին փափկիկ .
 Բայց չես հովիկ իմ Հայրենեաց ,
 Գընա՛ անցիր սըրտէս ի բաց :

Ո՛հ , ի՛նչ աղու և սըրտագին ,
 Ծառոց մէջէն երգես թըռչնիկ ,
 Սիրոյ ժամերն ի յանտառին ,
 Ըզմայլեցան ի քո ձայնիկ .
 Բայց չես թըռչնիկ իմ Հայրենեաց ,
 Գնա՛ թռի՛ր սըրտէս ի բաց :

Ո՛հ , ի՛նչ մրմունջ հանես վըտակ ,
 Ականակիտ և հանդարտիկ .
 Քու հայելւոյդ մէջ անապակ .
 Նային զիրենք վարդն ու աղջիկ .
 Բայց չես վըտակ իմ Հայրենեաց ,
 Գնա՛ հոռէ՛ սըրտէս ի բաց :

Թէպէտ թըռչնիկ և Հոգն Հայոց ,
 Աւերակաց թըռչին վերայ .
 Թէպէտ պըղտոր վտակն Հայոց ,
 Նոճիներու մէջ կը սողայ .
 Նոքա՛ հառաչք են Հայրենեաց ,
 Նոքա չերթան սըրտէս ի բաց :
 Մ. ՊԵՏԻԿԹԱՆԼԻԱՆ

ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ ՄԵԾ ՎԱՀԱՆԻ ՊԱՏԱՍԻԱՆԸ

Հիմի՞ էլ խօսենք , եղբարք , հիմի՞ էլ ,
 Երբ ընտանեկան երկպառակութեամբ ,
 Ուրիշ բան չունինք , բայց իրար դաւել ,
 Եւ սարսափելի ազգուրացութեամբ .
 Մեր նախնեաց ուխտը ոտքով կոխել ենք ,
 Հիմի՞ էլ խօսենք :

Հիմի էլ խօսենք , երբ քաջն վարդան ,
 Վաթսուն հազարից , հազարով մնաց :
 Մինչ մնացել էր Պարսից լոկ Մատեան ,
 Գունդը , մեր վաթսուն հազարի դիմաց .
 Երբ մեր վատութեամբ՝ ո՛ղջ կորուսել ենք ,
 Հիմի՞ էլ խօսենք :

Հիմի՞ էլ խօսենք , երբ օտարից շատ ,
 Մենք ենք մեր ազգի արիւնր խմուժ .
 Մոխրատնով լցինք , Դուին , Արտաշատ ,
 Ծխի մէջ կորաւ Խաչն եկեղեցուն .
 Երբ այս ամէնը մենք կատարել ենք ,
 Հիմի՞ էլ խօսենք :

Հիմի՞ էլ խօսենք, երբ հրապարակում,
Պարսիկը առակ է արել Հային.
«Եթէ Ասորու նման աշխարհում,
Չկայ մի վատ ազգ, բայց, քան Ասորին,
Է՛լ վատ է Հայը» . մենք այս տաճումենք,
Հիմի՞ էլ խօսենք:

Հիմի՞ էլ խօսենք, երբ իշխանութիւն,
Ծախում է անարգ հացկատակներին.
Մինչ ստրուկ մարդիկ նստան մեր գլխին,
Եւ մեզ կարծում են հող իրենց ոտքի.
Ու մենք մեզ կոխող ոտքը լիզումենք,
Հիմի՞ էլ խօսենք:

Հիմի՞ էլ խօսենք, երբ Լուսաւորչի,
Բնիկ Ժառանգի թեւերը կտրած.
Անարգ Պարսիկը այս ու այն թեմի,
Կարգումեն այսօր ըստ իւր չար մտաց.
Եւ մենք դեռ «Կեցցէ արին» գոռումենք,
Հիմի՞ էլ խօսենք:

Հիմի՞ էլ խօսենք, երբ ձեռք ենք տալիս,
Երբ ողջունում ենք մենք այդ չքերին.
Որ դրան չուն են, և մեզ տեսնելիս,
Շուտ դիմակները դնում երեսին.
Այդպիսիներին դարձեալ պատվում ենք,
Հիմի՞ էլ խօսենք:

Էլ մեր երեսին չմնաց մի կաթիլ,
Ամօթի սուրբ ջուր որ բերան բանանք.

Ո՛չ թէ չենք ուզում հողից հող կտրել,
Թշնամու արիւնով մեր թրին ջուր տանք.
Ազգ, եկեղեցի փրկենք ազատենք,
Ապա թէ խօսենք:

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆՅ

Մ Ա Հ Ա Մ Ե Ր Ձ Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ա Ս Է Ր

Ազնիւ ընկեր, մեռանում եմ
Բայց հանգիստ եմ ես հոգւով.
Իմ թըշնամիքըս ես օրհնում եմ, —
Օրհնում եմ քեզ Աստուծով:

Հեռանում եմ, անգին ընկեր,
Չըզնահատած ոչ ոքից,
Բայց հաւատտեաւ անձնանուէր,
Ազգիս մըշակ կը հաշուիմ:

Ազնիւ ընկեր, չը մոռանաս,
Անդաւաճան ջերմ սիրով
Ես սիրել եմ իմ Հայրենիք, —
Գընա՛ և դու նոյն շաւղով:

Խեղճութիւնը Հայոց ազգի՝
Կարեկցարար մըտածի՛ր,
Ոսկեգրքոյկն եղիւէի
Քաջ առաջնորդ քեզ ընտրի՛ր:

Այնտեղ սուրբ կրօն, ազգ միաբան
Ազատ կամքով ու խըղճով,

Այնտեղ վարդան, անմահ վարդան՝
Իւր խընկելի քաջերով:

Հայրենիք, — սեղան սըրբութեան —
Ես՝ Աստուծոյ առջեւ
Շատ կ'աղաչեմ, շատ կ'արտասուեմ,
Որ ծագէ քեզ նոր արեւ:

Իմ մըտերիմ, մահը մօտ է,
Բայց հանգիստ եմ ես հոգւով,
Որովհետեւ խիզճա արդար է,
Ճըշմարտութեան ջատագով: —
Ս. ՇԱՀԱԶԻՉԵԱՆՅ

ՀԱՅԵՐՈՒՍ ԹՈՒՔԸ

Դուն խելօք, հաշուով վաճառական ես,
Միւլք, փող ու ապրանք, կ'ասեն, շատ ունես.
Բայց թէ փողէդ շահ չունի Հայաստան,
Թըքել ենք քու ալ, փողիդ ալ վըրան:

Քաջ ես, լըսել ենք, ինքըդ մեծաւոր,
Անուն յաղթողի ունիս փառաւոր.
Բայց թէ թըրէդ շահ չունի Հայաստան,
Թըքել ենք քու ալ, թրիդ ալ վըրան:

Ի վերուստ քանքար քեզի տուած է,
Հեղինակ անունդ աշխարհ փըռուած է.
Բայց թէ գըչէդ շահ չունի Հայաստան,
Թըքել ենք քու ալ, գըչիդ ալ վըրան:

Հեռատես մըտքով դուն զարդարեցար,
Հըզօր իշխանին սիրելին դարձար.
Բայց թէ մըտքէդ շահ չունի Հայաստան,
Թըքել ենք քու ալ, մըտքիդ ալ վըրան:

Բանուկ ու ճարտար դուն ունիս ձեռքեր,
Շատ կը յօրինես թանկագին բաներ.
Բայց թէ ձեռքէդ շահ չունի Հայաստան,
Թըքել ենք քու ալ, ձեռքիդ ալ վըրան:

Երկինք շնորհեցին քեզ լեզու ճարտար,
Քարոզչի ստացար հըռչակ ու հանճար.
Բայց թէ լեզուէդ շահ չունի Հայաստան,
Թըքել ենք քու ալ, լեզուիդ ալ վըրան:

Մեծ ուսում առիր, եղար գիտնական,
Գովքովըդ լցուած է մարդոց բերան.
Թէ ուսումէդ շահ չունի Հայաստան,
Թըքել ենք քու ալ, ուսմանդ ալ վըրան:
ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՄԱՌՇ

Դաշնակցական խումբ գնանք մենք Սասուն,
Մեր Հայ եղբայրներ մեզ՝ են ոպասում.
Անդրանիկը քաջ իւր ընկերներով,
Կ'ողէ պատերազմ, կ'ոպասէ գարնան:

Մօտ է գարունը, չուտով կը բացուի,
Հայու խօսքը քաջ չուտով կը լսուի,

Հայերը անվախ հոգևով միացած
Հրացան ամբողջ ոտքի են կանգնած :

Խմբապետները հոգևով են երգում .
Ֆէդայի ուժով գնում են առաջ .
Առաջ է կանգնած Անդրանիկը քաջ ,
Գոռում է գոչում , կ'ուզէ պատերազմ :

Հերիք եղբայրներ մենք չառ քնեցինք ,
Բաւական չէ՞ մեզ խլարքան համբերինք .
Մայր Հայաստանը ձեռքից հանեցինք ,
Հիմայ ուժ ունինք դարձնալ հտ կ'առնենք :

Տ

Հայ եղբայրներ թէ կու՞նքի գանք ,
Արեան դաշտը մենք նետուինք ,
Սուրը ձեռին հուրը կուրծքին ,
Սառած սրտեր փորփոքենք :

Արեւելքից լոյս է ծագում
Եւ Հայաստանի ուժգին ցնցում , օն ,
Օ՛ն յառաջ օ՛ն մարտ
Օ՛ն ի հրազայր մեր արիւնով մեր արիւնով
Ճամբայ բանանք Հայ եղբարք , ճան եղբարք
Թշնամու դէմ մենք սլանանք ,
Հեղեղի պէս փոթորկի պէս լուայ արիւնով
Ներկեր ներկենք պիղծ դիակով դաշտեր
պատենք .

Թող գնդակի տարափ թափի
Թող մեզ մահը անարգ լափի
Թշնամուն դէմ մենք սլանանք

Հեղեղի պէս փոթորկի պէս
Լուայ արիւնով ներկեր ներկենք
Պիղծ դիակով դաշտեր պատենք :
Թող վերջապէս տեսնէ վաթան
Պարզուած դրօշը ազատութեան .
Թող վերջապէս տեսնէ վաթան
Պարզուած դրօշը ազատութեան :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

Վարդեր ու վարդեր
Թերթ ի թերթ փըթթեր ,
Ի կապոյտ եթեր
Զիւնափայլ ամպեր՝
Քայլերուդ առջեւ
Սըփռելով թեթեւ ,
Քեզ՝ բընութեան հետ՝
Յ'այս Ժամ հեզաւէտ՝
Մընան մեծայոյս ,
Ո՛վ քաղցր Արշալոյս :

Ահա շող ի շող
Շուշանաց ի քող ,
Զիւր ոսկենըշոյլ
Վարսեր հոյլ ի հոյլ
Ծուփ ի ծուփ ի սփիւռ՝
Թողով ի զեփիւռ ,
Եւ մարգըրտայեւ
Պարզելով թեւեր՝
Նազի Արշալոյս ,
Երկընքին այն կոյս :

Ահա վառ ի վառ
Ճակատուն գոհար,
Եւ բըբերն անուշ
Քըթթելով քընքուշ,
Ջերկին և զերկիր
Գըրգէ սիրալիր.
Շըրթներուն իւր վարդ
Ի ժըպիտ զըւարթ՝
Ծաղկանց թոյր ի թոյր
Հեշտից ցօղէ բոյր:

Ահա սոյլ ի սոյլ
Թըռնեկացըն բոյլ,
Ճըռուողին ընդ բոյս՝
Ո՛ղջոյն Արշալոյս.
Ո՛ղջոյն ո զմըռալ
Փոխարկես ի փայլ,
Ու զտըխուր երկիր
Գործես ցընձալիր.
Ո՛հ, յէից ողջոյն՝
Արշալոյս, ողջոյն:

Քեզ ամէն ոք տայ
Զիւր ձօն նախընծայ,
Քեզ՝ ըզփափկագոյն,
Քեզ՝ ըզսըրբագոյն.
Քեզ ամպ, սիւք, վըտակ,
Ծաղկունք և սոխակ,
Ամէնք տան քեզ՝ գով՝
Հալին քո սիրով,
Ո՛վ երկնային կոյս,
Սիրո՞ւն Արշալոյս:

Ո՛հ, դու որ այսպէս
Մեր սիրտն զմայլես,
Մեր բըբերն աղօտ
Մի՛ թողուր կարօտ.
Երբ գերեզմանին
Յաղճամուղջ փակվին...
Այլ զանուշ քո լոյս
Եւ աչաց ոգւոյս
Շողջողա՛ ի յոյս,
Կուսա՛ն Արշալոյս:

Խ. Ե. ՆԱՐԴԵՅ

Ե Ր Գ Ա Ւ Ա Ր Ա Յ Ր Ի

Կուռեցէք, տղերք, կուռեցէք քաջ քաջ
Անվեհեր կանգնած թշնամւոյն առաջ,
Յանկալի է մեզ միշտ ազնիւ մահը
Հեռու մեզանից ոտխտին անը.

Յառաջ խիզախենք իբրեւ նահատակ,
Ի զուր թող չանցնին մեզնից մէկ գնդակ:

Ահա՛, քրդերը փախչին սարսափած,
Ահա՛, դիակներ արեամբ շաղախուած.
Կրակ տեղացէք անդադար կրակ,
Փառք մեր զէնքերին առատ է գնդակ:
Այս անգամին ալ ցոյց տանք թշնամւոյն
Թէ ինչ է Հայսւ ոյժն ու քաջութիւն:

Մեզ տօնախմբեն մեր նախնի քաջեր,
Մեզի կըսպասեն մեր հէգ եղբայրներ.
Ազատ չը ծնանք, գէթ մեռնինք ազատ
Մեր սիրտն ու հոգին պահենք անարատ.
Դէհ կռուէք տըղերք մինչև շունչ վերջին
Արժանի լինել փառաց պսակին:

Մեռնինք յուսալով, մերն է ապագան,
Մեռնինք, բայց կեցցէ, կեցցէ Հայաստան,
Այսպէս յորդորեց և ինկաւ արին
Թողով մեզ անուն յիշատակ բարին.
Ահեղ կռուի մէջ մի փաքրիկ հերոս,
Անմոռանալի կտրիճ Մարտիրոս:

Ռ Ռ Ն Կ Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ի

Բարով եկար դու սիրուն կռունկ,
Ինչ լուր բերիր հայրենիքէս,
Ոստի՛ր ինձ հետ ազատօրէն,
Կեանքս կը նուիրեմ ես քաջ:

Տեսա՞ր իմ հայրենեաց տունը,
Գեղեցիկ զարդարուած գոյնը,
Նորա սիրուն տանջուած եմ:
Աչքերիցս կտրաւ քունը:

Ազատ տեսար մեր լեռները,
Հաղորդեցի՞ր դու իմ սէրը,
Այն լեռներու պաշտպանողը,
Արծաի, կորիւնի նետերը:

Տեսար՞ մեր՞ փաքրիկ բուրաստան,
Վարդ, միտակ, շուշաններ շատ կան.
Եղեմական դրախտավայր,
Նա կոչում է՞ Հայաստան:

Այնտեղ ունիս եղբայր ու քոյր,
Միջազ ի՞նչ կ'սպասես ի զուր.
Ըրի առնեմ իմ թեւերուն,
Գնանք այնտեղ ուրախացուր:

Հ Ա Յ Ա Ռ Ի Ն Ե Ր Գ Ր

Նուիրում Հ. Յ. Գաճակցականներուն

Ազատութիւն եկո՛ւր հոս.
— Մեր փրկութեան հրեշտակ.
Հին ուժիմէն բարբարոս
Ալ մի՛ թողուր յիշատակ:
Սփոփանքի շուքըդ բեր,
Քեզ կ'սպասենք անհամբեր.

Բընակութեանդ ենք տեղեակ,
Հոգիներնիս քեզ զըղեակ:

Ազատութիւն, քեզ տեսանք.
Հայոց Ազգն ա՛լ ապահով՝
Քեզ կը կարդայ գովասանք
Հայրենաշունչ բառերով:
Կեանք, ինչք, պատիւ, արդար աւերք
Քեզ կը պարտին Հայ և Թուրք:
Բընակութեանդ ենք տեղեակ
Մեր թուրքիան քեզ զըղեակ:

Ազատութիւն քեզմով մենք
Պիտի ապրինք երջանիկ .
Ալ ուխտած ենք սէր մ'անհնգ
Բոլոր Հայ, Թուրք պատանիք :
Ատելութեան չունինք թոյն ,
Մեր դաշինքն է միութեւն :

Բընակութեանդ ենք տեղեակ
Խըղճմտանքնիս քեզ դըղեակ :
ԹԷՈՒԻՆ

Յ Ո Յ Մ

Ահա՛ կ'երթամ սիրելի մայր ,
Ազգիս համար մեռնելու
Քաջ ընկերօքս ես միասին ,
Անգութ քուրթերն ջարդելու .

Մի լար , մայր իմ , մ'ողբար , մայր իմ ,
Վերագարծիս ըսպասէ ,
Ազգիս հայոց ազատութեան ,
Տիւ և գիշեր աղօթէ :

Ահա կ'երթամ , սիրելի քոյր ,
Նպատակըս է բարի ,
Չենք գիմանար մենք գերի ենք ,
Իբր վեց հարիւր տարի .

Մի լար , քոյր իմ , մ'ողբար , քոյր իմ ,
Վերագարծիս ըսպասէ ,
Ազգիս հայոց ազատութեան ,
Տիւ և գիշեր աղօթէ :

Ահա կ'երթամ , սիրելի հայր ,
Մնաս բարեաւ դու հիմայ ,
Այսքան ճընշման տակ ինկած է
Հայը ինչպէ՞ս դիմանայ .

Մի լար , հայր իմ , մ'ողբար , հայր իմ ,
Վերագարծիս ըսպասէ , ևն :

Ահա կ'երթամ , սիրելի կին ,
Քու արտասուք չը հոսէ ,
Պատերազմի դաշտին վըրայ ,
Իմ ընկերը կը սպասէ .

Մի լար , կին դու , մ'ողբար , կին դու ,
Վերագարծիս ըսպասէ , ևն :

Ո՛վ բարեկամք և՛ ազգականք
Թողէք մեզի ուր երթանք ,
Պատերազմի դաշտին վըրայ ,
Վէրքեր տանք ու ստանանք .
Մի լար , եղբայր , ևն :

Թէ յաջողիմ ողջ կը դառնամ ,
Այս ամէնը կը մոռնաս ,
Թէ պսակուիմ ես սուրբ մահով
Օր մը անշուշտ դու կուգաս .
Մի լար , մայր իմ , ևն :

Գերեզմանիս քարին վըրայ ,
Թափէ արցունք , ո՛վ մայրիկ ,
Թափէ արցունք , ցանէ ծաղիկ ,
Երիտասարդ եմ , մայրիկ ,
Մի լար , մայր իմ , ևն :

Սերաստիա երբ կ'երթայի
երկու օրէն դառնայի,
երկու օրս ալ կ'ըլլար տարի,
ես քեզ շատ կարօտնայի.

Մի լար, մայր իմ, են:

Կ'ելլէի լեռանը վըրայ,
Քար մը զարնէի գըլխուս,
իմ գըլխուս եկած ձիւները,
Մասեաց գագաթն ալ չըկայ.

Մի լար, մայր իմ, են:

Պարտէզիս մէջ երկու ծառ կայ
Տեսնողին զարմանք կուտայ
Հայ քաջերու արիւնսովը
Կարծես ներկած ճիւղեր կայ:

Արգիօք այս մեր քաջածները
Պիտ' վերջացնես, ո՞վ Աստուած,
Գուցէ ողջ ողջ պիտի տեսնենք
Հայ դրօշակը պարզուած:

Ե Ր Գ Օ Ր Օ Ր Օ Յ Ի

Մայրն

Անուշ քունիկն աչերն առեր,
Անուշ հովերն ալ տարուբեր.
Իմ տատրակիս քունն է եկեր,
Անուշ երգով ըսեմ օր օր:

Որդին

Ես քուն չունիմ անգութ մայրիկ,
Հերի՛ք աչքս կապես, հերի՛ք.

Մէկ պահիկէն կ'ընեմ պաճիկ,
Իս արձըկէ, մ'ըսեր օր օր:

Մայրն

Մինչեւ չի լան մատաղ մանկիկ,
Ծիծ չեն իտար անոր Գա՛ռնիկ.
Դուն չի լացած իմ մէկ հատիկ,
Ես ծիծ կուտամ, կ'ըսեմ օր օր:

Որդին

Խղճուկ սրտով ձայն եմ ձրգեր,
Կը ձըվձըվամ, դուն չես լըսեր.
Անուշ ձայնիդ ես զմայլեր,
Ես կուլամ, դուն կ'ըսես օր օր:

Մայրն

Արցունքներդ մարգարտի պէս,
Երեսդ 'ի վար լի՛նչ կը թափես.
Մի՛ լար, ձա՛գուկ, մի՛ լար, մեղք ես,
Ո՞վ կ'ուզես, ան ըսէ օր օր:

Որդին

Գիրկդ ինձի հանգստարան,
Ծիծերդ բերնիս անուշ ծորան.
Իրիկուան դէմ պառկիմ օրրան,
Աչքս կապէ, ըսէ օր օր:

Մայրն

Քննացնեմ իմ աղանիս,
Մեծացնեմ սիրով սրբախ.
Կարմիր վարդի նրման բացուիս,
Շուքդ նըստիմ, ըսեմ օր օր:

Որդիք

Քիչ մը թո՛ւլցուր թեւերս ոտքերս,
Ալ թըմրեցաւ փափուկ մըսերս.
Անուշ մըտին առնէ աչքերս,
Հապա սըխմէ՛ կարգա՛ օր օր:

Մայրն

Այդ սուտերովդ չեմ խաբուիր ես,
Կ'ուզես որ նըստեցնես.
Ձի քընանաս, ծիծըս ուտես,
Դատա՞րկ տեղը ըսեմ օր օր:

Որդիք

Քիչ մը ճոր ճոր, քիչ մը ճար ճար,
Քիչ մը տան տան, քիչ մը պար պար.
Քիչ մ'ալ գիրկըդ ա՛ռ հոպպա տա՛ր,
Քիչ մ'ալ մէն մէն, ետքը օր օր:

Մայրն

Ատ քու լեզուդ կու տեմ հիմայ,
Քու կանգունովդ կըտաւ չիկայ.
Տան տան, մէմէ, ալ հարարայ,
Աչուկ պահ պահ, ըսեմ օր օր:

Որդիք

Սիրտըդ քար է, ա՛լ հասկըցայ
Լացի լացի, շահ չի գտայ,
Ալ քնանամ, ճարը չիկայ,
Երկայն երկայն ըսէ օ՛ր օ՛ր:

Ի ՂԶ ՊԱՆԴԻՏԻՆ

Թէ թեւ ունէի
Ո՛հ, կը թռչէի
Ազատ Մասեաց սարերն ի վեր ես ուժգին,
Անկէ ձեզ, Հայեր,
Կարգայի հրաւէր.
Թեկէք, Հայեր, ըլլանք մէկ սիրտ մէկ մարմին,
Սիրեմք ընկեր զընկեր՝ սիրեմք կաթողին:
Թէ դեռ յիմ արիւն
Ձի խառնուիր թոյն,
Դեռ երակացըս մէջ աշխոյժ խաղային
Ո՛հ, քանի՛ հըպարտ
Կանչէի ազատ.
Թեկէք, Հայեր, ըլլանք մէկ սիրտ ևայլն:
Թէ կեանք ունէի
Ո՛հ, կը լարէի
Թեւ քընարի բաղդին Հայոց անկենդան
Որ նա ձեզ խօսէր
Ձե՛զ, պանդուխտ Հայեր.
Թեկէք, Հայեր, ըլլանք մէկ սիրտ, ևայլն:
Թէ սէր ըլլայի
Կամ անմաշ հոգի,
Կը կապէի Հայոց սըրտերն անմեկին,
Յայնժամ և նոքա
Մի ուրդիք Հայկայ
Կ'ըլլան ի մի անշուշտ մէկ սիրտ մէկ մարմին.
Սիրեմք ընկեր զընկեր սիրեմք կաթողին:
Ս. Հ. ՖԷԼԷԿՍԱՆ

ԵՐԳ ՌԱՄԿԱԿԱՆ

Կըռուենկ ուստի՞ կուգաս ծառայ եմ ձայնիդ,
Կըռուենկ մեր աշարհէն խապրիկ մի չունի՞ս:
Մի՛ վազեր երամիդ շուտով կու հասնիս,
Կըռուենկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունի՞ս:

Թողեր եմ 'ւ եկեր եմ մըլքերըս ու այգիս,
Քանի որ ախ կ'անեմ կու քաղվի հոգիս.
Կըռուենկ պահ մի կացիր՝ ձայնիկդ 'ի հոգի
Կըռուենկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունի՞ս:

Քեզ խապար հարցնողին չես տանիր տալապ,
Ձայնիկդ անուշ կուգայ քան ըզջրի տօլապ.
Կըռուենկ Պաղտատ իջնուս՝ կամ թէ 'ի Հալապ,
Կըռուենկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունի՞ս:

Սրտերնիս կամեցաւ ելանք գընացանք,
Այս սուտ աս տընվորիս տէրտէրն իմացանք.
Աղու հացիկեր մարդկանց կարօտ մընացանք,
Կըռուենկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունի՞ս:

Աս տընվորիս բաներն կամաց կամաց է,
Եթէ Աստուած լըսէ դռնակն բացցէ.
Ղարիպին սիրտն է սուգ՝ աչերն 'ի լաց է,
Կըռուենկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունի՞ս:

Աստուած՝ քեզնէ խնդրեմ մուրվէթ ու քէրէմ,
Ղարիպին սիրտն է խոց, ճիկէրն է վէրէմ.
Կերած հացն է լեղի՝ ու ջուրն հարամ,
Կըռուենկ մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս:

Ո՛չ զլուր օրըն գիտեմ ո՛չ ըզկերակին,
Ձարկած է գիս շամիուրն բռնած կրակին.
Այրիւս չեմ հոգար՝ ձեզնէ կարօտ եմ,
Կըռուենկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունի՞ս:

Հաւատով պառկեր եմ, ներքեւ է ֆըշիւի,
Հոտոյն ալ չեմ գարշիր կը թըվի մուշկի.
Շատ հասրէթ մընացանք անկողնու տօշկի,
Կըռուենկ մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս:

Պաղտատու կուգաս՝ կ'երթաս 'ի Սէհրատ,
Թղթիկ մի գրեր եմ տամ քեզ ամանաթ.
Աստուած թող վըկայ լինի քս վերադ,
Տարեալ հատուցես զայդ իմ սիրելեաց,
Կըռուենկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունի՞ս:

Գրեր եմ մէջ թղթիս՝ թէ հոս մնացի,
Օրիկ մի օրերուն զաչերս չի բացի.
Սիրելի ձեզանէ կարօտ մընացի,
Կըռուենկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունի՞ս:

Աչունն է մօտեցեր գնալու ես թէպտիր,
Երամ ես ժողովեր հազարաւոր բիւր.
Ինձ պատասխան չի տուիր ելար գընացիր,
Կըռուենկ մեր աշխարհէն գընա՛ հեռացիր:

Այսօր զարիպութիւնն միակ միաւոր,
Հոգւով և մարմնով ես եմ մեղաւոր.
Սուրբ Սարգիս օգնական ճերմակ ձիաւոր,
Կըռուենկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունի՞ս:

ԲԱՆՅԻ ՏՂԱՆ

(Վէրտիի «Նապոլեոն»ին եղանակով)

Երազներուս ջինջ ոլորտն ասմազուն՝
Տենդոտ յուզմունքներ պատեցին համակ,
Սիրտիս ալքերուն պայծառութեան տակ,
Տակաւ մարեցան ցոլքերն երազուն:

Ջերմին փափաքներ հոգիէս թռան,
Հոն ձգելով լոկ ցուրտը մահերու.
Ու սեւ անուրջներ կցուած իրարու՝
Պատրանք մը դըրին հոգիիս վըրան:

Ալ սիրտիս խորքերն համակ մեղմուր
Մթին յոյսեր, սեւ բաղձանքներ ունին.
Ցուրտ սարսուռին տակ վճիտ մարմարին՝
Պիտի դադրին լոկ ցաւերըս բոլոր:

Ա՛լ թող թափթփին յոյսերըս վերջին,
Ա՛լ հոգիս մահուան ցաւը պարուրէ,
Էութիւնս արդէն հեշտին պահերէ,
Աւելի կ'ուզէ ցուրտը մարմարին:

Ա՛լ զովանալու պէտք ունի համակ,
Աւելի կ'ուզէ ցուրտը մարմարին,
Այդ ցուրտը մարմարին...

1907

Ե. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԶԱՅՆ ՏՈՒՐ

Ձայն տուր, ո՛վ ծովակ, ինչո՞ւ լուռ ես,
Ողբակից լինել չկամիս դժբաղդիս,
Շարժեցէք զեփուք ալիքը վէտ վէտ,
Խառնեցէք զարտասուս այս ջրերի հետ:

Հայաստանի մէջ անցքերին վըկայ,
Սկզբից մինչ այժմ, խնդրեմ, ինձ ասա,
Միթէ միշտ այսպէս պիտ' մնա՞յ Հայաստան,
Փըշալից անապատ երբեմն բուրաստան:

Արդօք գալո՞ւ է մի օր ժամանակ,
Մասիսի գլխուն տեսնել մի դրօշակ,
Եւ ամեն կողմից պանդուխտ ազգայինք,
Դիմեն դէպի իւրեանց քաղցըր Հայրենիք:
ՌԱՃԵԻ

ԱՌ ԱՍՏՂՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ

Մեր սիրուն հայրենեաց
Բեւեռը չողջողդ,
Մեր սիրուն քաջազանց
Աճիւնձերն ցարգ հսկող,
Պայծա՛ռ աստղ, օր այժմիկ
Լոյս կ'ընես թափանցիկ.
Մինչեւ Հայ պանդխտոց
Սրտերուն կուտաս բոց.
Ո՛վ քաղցըր Յոյս, դո՛ւ միսիթար
Տարագիր Հայոցս թշուառ.
Ի՛նչ աշխոյժ նոր 'ի նոր,
Ի՛նչ աշխոյժ ոգեւոր

Կարծարծես սրտեսնուս ,
Ո՛վ Հայոցս միակ Յոյս :

Չէ՛ , ալ չվհատինք բնաւ ո՛վ Հայեր ,
Մեզ քաջալեր են Յոյս և ժամանակ .
Չէ՛ , ալ չվհատինք բնաւ , ո՛վ Հայեր ,
Ժամանակին հետ յառա՛ջ ընթանանք .
Յառա՛ջ ընթանանք հոն ուր հրաւէր ,
Հրաւէ՛ր կարգան մեզ նախահարց աստղեր :

Թէ Հայկայ որդիք եմք ,
Թէ Հայկայ արիւն կրեմք ,
Ամենքս ալ ՚ի սուրբ սէր
Հայրենեաց ՚ի նուէր ,
Քաջ որդիք պանծալի
Ըլլամք միշտ արժանի :

Ս. Պ. Պ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Մ Ա Ր Շ

Մնացես բարեաւ , սէր իմ սէր ,
Հրաւէր մարտին որոտաց .
Թէ չեմ քաջաց ես ընկեր ,
Չը կայ բաժին ինձ փառաց :

Մի՛ լար հոգւոյս իմ հատոր ,
Գուցէ գառնամ , ո՛հ , մի՛ լար .
Թ՛ անկայց մարտին ես ՚ի լգոռ ,
Տեսցուք յերկինս մեք զիրեար :

Եղբայրադաւ չէ նախանձ ,
Որ բորբոքեալ յիս վառի .
Ի սուրբ հողոյ Հայկազանց
Բառնամ ըզլուծ օտարի :

Ի Թ Ա Գ Ա Ի Ո Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն Տ Ր Դ Ա Տ Ա Յ

Յազատն ի վեր ի Մասիս ,
Արիք , որդիք Հայկեան ,
Յրուեալք ի մի խուճա պարու ,
Բառից հողմոց փող ազդու՝
Յաստուածախրախոյս ձայն :

Նախնի կամար բազմերգեան
Ահա պատի զնովաւ .
Յամպրոպայոյզ մըրըրկաց
Հաշտարան պատերազմաց
Տարփային ցոլացաւ :

Ձայն որոտաց , ձայն անեղ ,
Խորանածեւ յարկէն .
Արիագունդ տուն Հայկայ
Ձտապալեալ գահիդ արքայ
Վերականգնեմ անդրէն :

Երգուեալ յազեղն երկնածիր ,
Բարձի զբազդ ձեր ի միտս .
Թաթ ձեր յեթեր սըլացաւ ,
Հակառակորդըն սուաղւ
Վայր սանդարամետս :

Դիւցազանց պար թորգոմեան ,
Տըխրազգեաց յեղիսեանս ,
Ըզըրթագոյն դիմաց մէդ
Աստեղաց բոց վառեն չէկ ,
Յաւետեաց հրաւիրանս :

Արդ , իմ արի սպառազէնք ,
Տուք կայթս հակայաքալլ ,
Դաշտք ի պըղինձ բոցասցին ,
Լերինք ի նշալլ շլասցին ,
Զոկատիցդ ի գեռալ .

Ալա ձեզ Հայկ երկնաճեմ ,
Հայր ձերում բանակի ,
Ասպարափակ հովանեաւ
Զձեօք ի բարձանց փարեցաւ ,
Անթափանց նիզակի :

Շուրջ պար առեալ զարքայիւ ,
Զօրավարք Արամայ ,
Բոլորեցէք համերամ
Պսակ փառաց անթառամ ,
Կեցցէ Տրդատ մեր արքայ :

Հ. Ա. Վ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

ՀԱՌԱԶԱՆՔ

Նպատակիս հասնիմ միայն ,
Թո՛ղ զիս հանեն կախաղան ,
Կախաղանէն խեղդուկ ձայնով ,
Պիտի գոչեմ, ա՛խ , Հայաստան :

Ա՛խ , Հայաստա՛ն , սիրտս ու հոգիս
Քեզ նուիրեմ, ընդունէ՛ ,
Թէ կարելի , թո՛ղ ես մեռնիմ ,
Վերականգնի , ա՛խ , Հայաստան :

Անոր սիրոյն բանտն ալ դըրուիմ ,
Պալատ է այն ինձ համար ,
Ոտքերս , ձեռքերս չըղթան զարնեն ,
Երջանկութիւն է ինձ ան ալ :

Թէ մինչեւ իսկ աքսորուիմ ալ ,
Թափառական կընէ զիս բախտ ,
Հայաստանիս սիրոյն համար ,
Փըշտ վայրեր կ'ըլլան դըրախտ :

Ա՛խ , Հայաստա՛ն , դու սիրուն մայր ,
Մինչ ե՛րբ այսպէս քու որդիք ,
Քեզնէ հեռո՛ւ պիտ' հառաչեն
Իսկ դո՛ւք , մինչեւ ե՞րբ թափառիք :

Ե՞րբ պիտի գայ իմ թագաւոր ,
Որ ես հասնիմ իմ ուխտին .
Դըրօշակներ ծածան ծածան ,
Ականակուռ թագի գըլխին :

Ա՛խ , Հայաստա՛ն , աչքըդ դարձուր ,
Քեզ փընտըռող որբերուն ,
Պէս պէս ցաւօք կը տանջուին ,
Դարման եղի՛ր հայ քաջերուն :

Վախնամ մեռնիմ ես այս ցաւով
Ու իջնեմ սեւ գերեզման ,
Գերեզմանէն մեռած ձայնով :
Պիտի գոռամ, վա՛խ , ՀԱՅԱՍՏԱՆ :

ԱՌ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵՂՈՒ

Ով մեծաաքանչ դու լեզու,
Ով հեշտ բարբառ մայրական,
Փափկահնչիւն բսուերուդ,
Նման արդեօք այլ տեղ կա՞ն:
Դու նախ ինձ հընչեցիր,
Նախ սիրոյ, ո՞հ, հեշտ խօսքեր.
Այն նախ ըզքեզ թոթովելս,
Դեռ իմ մըտքէն չէ ելեր:

Իմ մայրենի քաղցր լեզու,
Կեա՛ց անսասան, կեա՛ց յաւէտ.
Կեա՛ց միշտ լեզուդ Հայկարժան
Կեա՛ց ծաղկալից ծաղկաւէտ:

Ի՛նչ դառն վիշտ է սըրտիս,
Երբ օտար տեղ ու լեզու.
Բըռզի իրեն զիս քաշէ,
Սըրտէս արիւն կը հեղու:
Ո՛հ զայն օտարն ես սիրել,
Բնաւ չեմ կարող ի սըրտէ.
Չէ այն չէ քաղցր իմ լեզու,
Որ սիրով զիս կ'ողջունէ:

Իմ մայրենի քաղցր լեզու, Լէն.

Լեզու համակ սիրաշարժ,
Քանի ճօխ պերճ ու պայծառ.
Մինչ կը հընչես դուն քեզի,
Սըրտերն ամէն գողացար.
Հընչէ՛ հընչէ՛ յաւիտեան,

Վեհ՝ դիւցազանց պերճ երգ դու.
Թօթուէ փոշիդ խոր մութէն,
Ել երեւան պերճ երգ դու:

Իմ մայրենի քաղցր լեզու, Լայլն:

Յաւերժական սուրբ գրոց մէջ,
Կե՛աց միշտ նորէն ու նորէն.
Կշռեալ անոյշ քու տողերդ,
Թող ամէն սիրտ արծարծեն.
Շընորհ ունեւ Արարչէն,
Կամ պէտք ըլլայ աղօթել.
Շըրթունքս սրբէ բորբոքած,
Կ'աղաղակէ անարգել:

Իմ մայրենի քաղցր լեզու, Լայլն:

Վ Ա Ն Ե Ց Ի Մ Օ Ր Ե Ր Գ Ր

Պըզտի՛ տըղայ, չեմ օրօրեր օրօրանքըդ, որ քուն լաս,
Հայ աղբարքըդ ոտքի ելան, մենակ դու ետ պիտ' մընաս.

Ջարթի՛ր, հոգիս, անուշ քունէդ, թող աչքերըդ լուս տեսնին,

Արեւմուտքէն արեւ ծագեց, բաղդը բանեց Հայ ազգին.
Չար բռնութեան ոսկի թախտը ջարդւեցաւ, փար ինկաւ,
Թախտի տակէն հազար ազգաց ազատութիւն ծագեցաւ,
Ով որ շուտով ոտքի ելլէ, ազատութիւն կը գտնէ,
Սիրուն որդի՞ս միթէ մինակ չար լուծի տակ պիտ' մըտնէ:

Մենք սուլթանէն շատ խնդրեցինք կողկողագին ու,
ու լացինք,

Աղի աղի արտասուքով ձեռք ու սաքը լուսացինք,
Բայց նա չանսաց պաղատանքին ողորմելի հայերուն:
Այժմ, նայինք, նա կը լսէ՞ շառաչիւնը սուրերուն:
Տո՛ւր, սիրական, քակեմ՝ ձեռքիդ պալուէները, ար-
ձակեմ,

Ու այդ թուլիկ աջիդ մէջը մի պողպատէ սուր դընեմ.
Ըստրուկ գընա՛ արեան դաշտը, վերագարձի՛ր ա-
զատուած.

Արդեօք մի օր պիտի լըսե՞ս մեր խընդիրքը, ո՛վ
Աստուած:

ԳԱՄԱՌ-ԲԱԹԻՊԱ

ՅՈՐԴՈՐ

Ռուսական պետութիւն, հայե՛ր, ըստ աշխարհի,
Բա՛ւ է քրիստոնէից, հայե՛ր, ըլլալ խեղճ գերի.
Բացեց խիստ պատերազմ, հայե՛ր, ընդդէմ քուրժ
ազգի,

Ափսո՛ս, այն ազգակիցք, հայե՛ր, ի զուր զոհ գացին:

Ռուսական բանակը, հայե՛ր, մըտաւ Հայաստան,
Օսմանեան զօրքերըն, հայե՛ր, դէմ դէմի ելան,
Հըրաջան, թնթանօթ, հայե՛ր, գոռալ ըսկըսան,
Ափսո՛ս, այն ազգակիցք, հայե՛ր, ի զուր զոհ գացին:

Հայկազըն Մէլիքօֆ, հայե՛ր, ժէնէրալ Ռուսաց,
Կարսը չըրջապատեց, հայե՛ր, վըրան ռումբ տեղաց,
Ռումբերըն այրեցին, հայե՛ր,
Ափսո՛ս, այն ազգակիցք, հայե՛ր, ի զուր զոհ գացին:

Տաճկաց մի լուր դըրկեց, հայե՛ր, Լորիս ծերունին
Հայոց մայրաքաղաք, հայե՛ր, պիտ' լինի Կարին,
Եթէ չուտ չի հասնիք, հայե՛ր, ժամեր կորընչին,
Ափսո՛ս, այն ազգակիցք, հայե՛ր, ի զուր զոհ գացին:

ԵՐԳ ՕՐՕՐՈՅԻ

Քուն եղիր պալաս, աչերդ խուփ արա՛,
Նախսուն աչքերուդ քուն թող գայ վըրայ.

Օր օր օր, պալաս, օր օր ու նանի,
Իմ անուշիկիս քունը կը տանի:

Ոսկի խաչ վըղիդ՝ քեզի պահապան,
Նարօտ կապել է ծարէն տէր պապան.

Օր օր օր, պալաս, օր օր ու նանի, Լեն:

Մալի հիւրաններ կախել եմ ես ալ,
Նազար չես առնուլ, քուն եղիր՝ մի՛ լալ:

Օր օր օր, պալաս, օր օր ու նանի, Լեն:

Աս քանի՛ մօրըդ անքուն աչքովը
Անցել է օրեր օրօցքիդ քովը.

Օր օր օր, պալաս, օր օր ու նանի, Լեն:

Օրօցքըդ օրրեմ, օրով բոյ քաշես,
Մըղկըտան ձայնով սիրտըս չը մաշես.

Օր օր օր, պալաս, օր օր ու նանի, Լեն:

Դուն ալ քուն եղիր, ինձի ալ քուն տո՛ւր,
Սուրբ Աստուածամայր, Օննիկիս քուն տո՛ւր:

Օր օր օր, Պալաս, Լեն:

Դ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

ԾԱՂԻԿՆԵՐ ՈՒՆ ՄԷՁ

(ԹՐԹՈՒՄՆԵՐ)

(Զուհոճեամի մէկ անխլոյ եղանակով)

Բոյր մը ցնցող կը ծաւալի՝
Ծաղիկներու կուրծքին վրայ .
Հմայք մը լուռ կը թրթռայ ,
Թերթիկներուն մէջ հեշտալի :

Կը հպանցեն մեղմիկ հովեր ,
Այդ գիւթանքէ ծաղիկներուն .
Վէտվէտումներ թրթռուն՝
Կը տատանին հոն տարուբեր :

Հովերն անուշ մեղմատատան ,
Կը տարտղնեն բոյրերն հեռուն՝
Գինովցընող շափրակներուն ,
Որոնք սիրտին հուրքեր կուտան :

Երանգներ նուրբ շինուած հուրէ ,
Ակնարկներուն ցուք մը կ'առթեն .
Ծաղիկներու թովանքն արգէն՝
Հոգին անգամ կը պարուրէ :

Մինչ հմայքներ դեռ կը տեւեն՝
Տերեւներու թոյլ խարշափին .
Թերթիկ թերթիկ կը թափթփին՝
Իրենց լանջքը սարսող հովէն :

1905

Ե. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՀԵԶԱԿԵԱՆ ՄԱՌՇ

Հայոց աշխարհում ծագեց նոր հրդեհ ,
Օգնութեան հասէք Հայկալ գաւակներ ,
Վրտանգը մեծ է չըկալ մի օգնող
Այրող տանջողին մի ձեռք կարկառող :

Նա դաւաճան է իր հայրենիքին՝
Որ օգնել չուզեր ճիշդ ժամանակին .
Հարաւ և հիւսիս շատ թափառեցինք ,
Պապական տանն էլ հետքը կորուցինք :

Չար թշնամիքը միշտ անարեկիչ՝
Թոյն են սերմանել մեր մէջ վարակիչ .
Բաւ է բաւ Հայեր օտարք մեզ խտրեն ,
Եւ մեր արիւնով իրանք աշխատեն :

Ասպարէզը բաց է մեզ անա ,
Չարդում փչրում են մեզի անխնայ ,
Բաւ է մեզ ընկերք լաց ու կոծ անել
Անարատ հային երբէք չի վայլեր :

Կտրիճ Հնչակեան դուրս եկ համարձակ
Պարզեր քո մաքուր անբիծ դրօշակ ,
Վստահ քայլերով սլացիր յառաջ
Եղիր քաջ զինուոր և պարտաճանաչ :

Ի յիշատակ Հնչկ. կուսակց. բաճաւեակին
Վառնայի մասնաճիւղի «ԳԻՏԱԿԻՑ» խումբին :

ՍԱՍՈՒՆ

Սասուն գաւառ , ՚ին Հայաստան ,
Համբաւդ լսեց աշխարհ համայն ,
Երիտասարդք են քաջագուն ,
Հայոց պարծանք միայն Սասուն :

Սասուն պարարտ հովիտներով ,
Պարծի ընդ միշտ իւր քաջերով ,
Որք թ'և ուտեն կըլկըլ , կորեկ ,
Խաղան ընդ սուր գիշեր ցորեկ :

Սասուն գաւառ , անտառներով ,
Պարսպապատ բարձր լեռներով ,
Դիմադրեց միշտ Քուրդ զօրքերուն ,
Հայոց մատուղ եղաւ Սասուն :

Սասուն երկիր լեռներու մէջ ,
Ալ որբացաւ իւր ելեւէջ
Քարոտ , լեռնոտ ու խորգուբորտ ,
Սասուն բուրէ այժմ արեան հոտ :

Սասուն երկիր յոյժ բարեկի ,
Լեռներ , դաշտեր ծաղկօք են լի ,
Թէեւ Թահսին քանդեց Սասուն ,
Բիւր Հայք բաղձան սեւ հողերուն :

Յուրտ գիտեաց բարդեալ զէզ զէզ ,
Եւրպացիք եկան ի տես ,
Մարտիրոսաց կարգն է Սասուն ,
Արժանացաւ սրբոց դասուն :

Արի Գըրգօն , սուրբ մարտիրոս ,
Ի ձեռն Քրդաց ինկաւ իբր որս ,
Գերի եղաւ անգութ տաճկին ,
Քաջ նահատակն հայոց ազգին :

Քաջ Գըրգօին հարսն է , Շաքէն ,
Որ ձեռք քաշած իւրեան կեանքէն ,
Կամաւ ձգեց զինք լեռնէն վար ,
Նահատակուիլ ազգին համար :

Սասնոյ բնիկք բոլոր հայ են ,
Ֆէրիգն եղաւ նոցա Կայէն ,
Սասնոյ մէկ մաս կ'ըսուի Կէլի ,
Արիւն թափեց զերդ Արէլի :

Սասնոյ հարսեր գերի գացին ,
Մանկունք Քրդաց ձեռք մնացին ,
Սըրոյ ճարակ եղաւ Սասուն ,
Գիւղեր արտեր , այգիք հասուն :

Թէեւ ինկաւ անդէն , անոք ,
Առ երկին չետ բնաւ բողոք ,
Գետի նման հոսող արիւն ,
Գետնէն բողոք ետ Աստուծոյն :

Թէեւ ինկար , ո՛վ վեհ Սասուն ,
Բայց դաս տուիր գերեալ Հայուն ,
Թէ սուր ընդ սուր , բուռն ընդ բուռն ,
Բախմամբ ծաղի արեւ մեր տան :

ՄԱՂԹԱՆՔ

Տէր կեցո՛ղ դու ըզՀայո՛,
 Եւ արա՛ զնոսա պայծառս,
 Կեցո՛ղ ըզՀայո՛.

Զողորմութիւնըդ վերին՝
 Հաճեա՛ ձօնել նոցին,
 Զի նովաւ մարթացին
 Ապրել յաստիս :

Ո՛վ Տէր մեր, Տէր փութա՛,
 Զազգ մեր համայն փրկեա՛
 Ի թշնամեաց .

Կափո՛ զաչըս նոցուն .
 Հա՛տ զարմատոցն ըզբուն,
 Եւ զազգ մեր պարտասուն՝
 Արա հըզօր :

Աջովդ համատարած,
 Զազգ մեր արտահալած,
 Փոյթ գումարեա .

յԱշխարհ Արարատեան .
 Ի վայր մեր ծննդեան .
 Որ այժմ է սեփական,
 Օտար ազգաց :

Ի քո իջեալ տեղի
 Զաթոռ հայրապետի
 Մեր հաստատեա՛ .

Զերկարութիւն կենաց՝
 Հօր մեր աստուածազգեաց,
 Շնորհեա՛ պետին մեր հարց,
 Որ զմեզ հովուէ :
 Մ. Դ. ԹԱՂԻԱԴԵԱՆՅ

ԶՅՆԵՑՅ

ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

Բարեաւ եկիր Հայր պատուական,
 Մեր ամենուս Դու սիրական .
 Ազգն անձկանօք Զեղ կըսպասէր,
 Հովիւըդ քաջ և Ազգասէր .
 Կե՛աց Դու յաւէտ, Կե՛աց անսասան
 Հայրենեաց զո՛հ Հայր Սրբազան :

Ազգը համայն ուրախ զուարթ,
 Փա՛ռք Բարձրելոյն դուէ և արդ .
 Որ պարգեւեց հէգ Հայ Ազգին,
 Ազատութիւն շնորհ անգին .
 Կե՛աց Դու յաւէտ Հայր Իզմիրլեան
 ազատութեան վե՛հ ախոյեան :

Հայ եղբայրներ գիտնանք յարգել,
 Ազատութեան լոյսն անարգել,
 Որ մեզ տուաւ նոր կեանք, նոր յոյս,
 Յառաջնորդել դէպ յանշէջ լոյս .
 Կեաց դու յաւէտ Հայր Իզմիրլեան
 Ազատութեան քաջ ախոյեան :

Գորովագութ Սրբազան Տէր,
 Կարօտըդ մեզ կը տոջորէր .
 Այլ արդ հրճուիմք մեք հոգեպէս,
 Անձնանուէր հովուիդ ի տես .
 Մատչիմք առ Քեզ Հայր սիրալիր :
 Համբուրելով զԱջդ օրհնածիր :
 ԱՐՐԱՀԱՄ ՔԶՆՅ. ԷՊԻՍԱՆ

Ս Ի Ր Ե Ր Գ

Ահա ելաւ լուսին արծաթ
Մութ ամպերու ստուերէն,
Ահա նաւակն ալ գեղազարդ
Դուրս սահեցաւ ժայռերէն .

Անուշ հովիկ փչէ յուշիկ
Ու գէպ ինձ բեր բիւր ծիր ալիք :

Նաւակին մէջ իմ գեղուհին
Փռուած անփոյթ լուսնի տակ ,
Կը ձայնակցի իր կեթառին
Հնչուն ձայնով մը յատակ .

Անուշ հովիկ փչէ յուշիկ ,
Ու գէպ ինձ բեր երգն անուշիկ :

Ձայնով կ'երգէ սէր ու գգուանք ,
Համակ յուզում ու սարսուռ ,
Ա'լ թո'ղ աղջիկ երգն ու նուագ
Բաց աչքերըն ինձ դարձուր .

Անուշ հովիկ փչէ յուշիկ ,
Ու գէպ ինձ բեր սէրն անուշիկ :

Հ Ո Վ Ի Ի Ե Ի Հ Ո Վ Ո Ի Հ Ի

Երբ օդը անձրեւի է ,
Քու բարի մայրիկըդ
Պէտք է խըրճիթը պահէ
Այդ քու փափուկ անձըդ :

— Մօրըս խոգը չէ թէ թըրչեմ ,
Կ'ասէ շուտով 'տի երթաս ,
Չէ նէ կ'ելլեմ փէտով մը
Քեզ տըռօջմեմ ուռնաս .

Շատ կը ցաւիմ որ ձեզ հետ
Այսպէս խըստիւ վարուին .
Եթէ կ'ուզէք ինձի հետ
Փախչիլ ի միտսին :

— Ախրեր ինչո՞ւ 'տի փախչիմ ,
Ետեւէս մարդ չի վազեր .
Կովերըս որո՞ւ 'տի ձըգեմ ,
Որ ուրիշ մարդ չեմ սիրեր :

Ո'վ դու աղնիւ հովուուհի ,
Ընդէ՞ր մերժես իմ սէր .
Քո գէմք նըման է լուսնի ,
Որ իմ սըրտիս տիրէր :

— Չեմ խասկանայ քո լեզուդ ,
Ի՞նչ կ'ուզես դուն ինձմէ ,
Ամէն բէնի եմ հըմուտ ,
Այս դուրս է իմ գըլխէ :

Տուր ինձ քու ձեռքդ ու երթանք
Դէպ ի անտառին խորըն ,
Հոն գըտնենք մեր ապաստան .
Նախանձի թողաւորըն :

—Պարոն, կեցիր ի՞նչ կ'ասես,
Ես իմ կովերը կ'արածեմ.
Գրնա՛ ուրիշ մը գըտնես,
Անտառն երթամ ի՞նչ անեմ:

Թո՛ղ որ գոնէ քու ալտէն
Ընդունիմ ես մէկ համբոյր,
Սըրտիս տիրեցիր արդէն,
Անուանեմ քեզ ինծի քոյր:

—Ատի չգիտեմ ինչ բան է,
Պէտք է իմ մօր խարցունեմ,
Անի թէ տո՛ւր որ ասէ,
Ինչ որ է քեզ նուիրեմ:

Գիտեմ, մայրըդ կ'արգելէ,
Պէտք չէ անոր հարցունես.
Սիրտըդ իմ սըրտիս փարէ՛,
Պատասխանը դու կ'առնես:

—Պարո՛ն, շատ լաւ կը խօսիս,
Խառկացայ ես քու միտքըդ,
Բայց սա փէտ որ կը տեսնես,
Կը չափեմ ես քու չորս գիդ:
Յ. ԱՃԷՄԵՂՆ

ՊԱՐ ՆԱԻԱՍՏԵԱՅ

Աշխոյժ նաւաստին,
Անպէհհեր ճակատ՝

Ընդդէմ փոթորկին,
Երգէ անփոյթ զուարթ:
Լարիթ թիւմէրէլէլէ հա հա հա:

Կոհակք փրփրադէլ,
Չեն սոսկում՝ վախ՝ մեզ.
Հողմունք սաստկահար,
Գրգռեն մեզ ի պար:

Լարիթ թիւմէրէլէլէ հա հա հա:

Օն, խմենք զուարթ,
Գինին մինչ յատակ.
Օն, գրկենք զիրար,
Պարենք անդադար:

Լարիթ թիւմէրէլէլէ հա հա հա:

Լռեցէ՛ք, գիտեցէ՛ք,
Մինչդեռ մենք հոս եկած ենք.
Ահա ծերն՝ իւր ոտքերն,
Հոս հոն շուտ՝ տանի փոյթ:

Ա՛յ, ա՛յ, ա՛յ, պիտ' ինչայ,
Օ՛ն, բռնենք՝ մեղք է մեղք.
Հա՛ հա՛ հա՛ կը խընդայ,
Հո՛ս եկէք ամենքս ալ ծափ զարնենք

Ջանգալին ուժգնապիւրկ,
Կոչէ մեզ ի կարգ.
Վերջ տանք խնդութեան,
Քաշենք մեր պարան:

Լարիթ թիւմէրէլէլէ հա հա հա:

ՎԵՐՋԻՆ ՎԱՐԴ

Վերջին վարդ, վերջին վարդ,
Սիրականիս վերջին զարդ,
Նա քեզ հանեց իւր կըրծից,
Ինձ պարգեւեց, վերջին վարդ:

Մանկութեան վերջին ժամերն
Անցել են անգառնալի,
Կորած սիրոյս յիշատակ
Դու ես միայն, վերջին վարդ:

Գարնան օրերերն անցել են,
Տօթ ամառն է ինձ էրում,
Միշտ սպասում եմ քու տեսքին
Դուն ամառուայ վերջին վարդ:

Երջանիկ կեանքիս օրերը
Ցաւ են դառել առաջիս,
Ուրիշ օրեր, ուրիշ կեանք
Միտքըս բերիւ, վերջին վարդ:

Շատ չի տեւել, կը բացուի
Առաջիս սեւ գերեզման,
Էս աշխարհից միայն քեզ
Հետըս կ'առնում, վերջին վարդ:

Գ. Տ. — Պ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

ԻՆՁ ՀԱՄԱՐ ԶԷ

Ինձ համար չէ՛ գարնան գալը,
Ինձ համար չէ՛ ծառի ծաղկելը,
Ուրախութեան սըրտի գըրգիռը,
Ո՛չ մի բերկրանք չեն ինձ համար:

Ինձ համար չէ՛ կենաց բաղդը,
Ինձ համար չէ՛ երջանկութիւնը,
Եւ մրայօն կուտի աչքերը,
Նոցա արցունք չեն ինձ համար:

Ինձ համար չէ՛ փայլուն լուսնի
Անտառ ու սառ լուսաւորելը,
Գարնան վարդի երգչի տաղերը,
Սոխակ ու վարդ չեն ինձ համար:

Ինձ համար չէ՛ բարեկամաց
Մէկտեղ սիրով տօն կատարելը,
Զատիկ օրուայ ուրախ ասելը
«Քրիստոս յարեաւ» չէ՛ ինձ համար:

Ինձ համար չէ՛ ծնողաց լացը,
Ինձ համար չէ՛ աղջկայ տըխրիլը,
Գերեզմանիս վրայ արտասուելը,
Բարեկամաց՝ չէ՛ ինձ համար:

Բայց ինձ համար կու գայ ժամը,
Կ'երթամ թըշնամեաց պատերազմը,
Եւ մահառիթ սպանիչ գընդակը,
Անդ պատրաստած է ինձ համար:

(թ արգմ.) Գ. Տ. — Պ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

ՀԱՅՐ ՄԵՐ ՈՐ ՅԵՐԿԻՆՍ ԵՍ

Ո՛վ Հայր մեր, Հայր ո՞ր ես յերկին՝
Սուրբ եղիցի անուն քոյին .
Եկեսցէ մեզ, Աստուած հըզօր,
Արքայութիւն քո երկնաւոր,
Եղիցին կամք քո խընկելի
Որպէս յերկինս՝ և ա՛տ յերկրի :

Ըզհաց հոգւոյն մեր և մարմնոյ
Տուր և այսօր շընորհիւ քոյ ,
Եւ թո՛ղ մեզ թո՛ղ ըզմեր պարտիս
Որպէս և մեք թողումք յաստիս ,
Ամենեցուն ո՞ր մեզ մեղան
Կամ մնացին մեզ պարտապան :

Ո՛հ , մի՛ թողուր ի փորձութիւն ,
Այլ հանապազ հա՛ս յօգնութիւն ,
Եւ յամենայն չարին մրցմանց
Փըրկեա՛ ըզմեզ Տէ՛ր գըթութեանց ,
Զի քո է միշտ արքայութիւն ,
Քո փառք պատիւ և զօրութիւն :

Ամէն :

Կղանակ
ԳԵՐԺԱՆԵԿԱՆ

Խօսք
ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍ. ՆԱՐ-ՊԷՅ

ԱՂԱՏ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

Այս շարքով պիտի հրատարակուին ինչ ու նոր ամէն տեսակ ազգային ու հայրենասիրական գործեր: Արդէն հրատարակուած են .

1. Սեւ Հոջեր կամ Յետին Դիշեր Արարատեան, Թատրերգ, Պետրոս Դուրեանի 2
2. Աւերակ (Բանտի յիշատակներ), Վահան Թոթովենցի 1
3. Ընդարձակ Հայկական Երգարան, Ա. Հատոր 3,50

Հետզհետէ պիտի հրատարակուին՝

4. Վանգոյժ Խրիմեան Հայրիկի
5. Երիտասարդը, Թրգմ. Յ. Ալոնեան
6. Ընդարձակ Հայկական Երգարան, Բ. հատոր

Զարդարեան Դրատան մէջ կը վաճառուին նաեւ հետեւեալ ազատ հրատարակութիւնները .

ՔՐԻՋԱՆԹԷՄ, Մ. Պարսամեան	4
ԿԱՐՄԻՐ ՕՐԵՐ	6, 25
ՋԵՏԱՆՆԵՐԸ, Կ. Բարդախան	10
ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶԻ մեծագիր պատկերք	2
ՓՏՈՒՓԵԱՆ ՕՃԱԽ	8
ՀԱՅՈՐԴԻՆԵՐԸ, Ա. եւ Բ. Շարք	5
ՓՐԿԻՉՆԵՐ, Թատերգութիւն Առանձարի	6
ՎՇՏԻ ԵՒԵԱՂԸ, Առանձար	12, 20

Դիմել Զարդարեան Դրատուն, Կ. Պոլիս,
 Զաւմաւնըլար, քիւ 24—26

ՄՄ Հայագիտական գրադարան

MAL036800

